

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
PROGRAMUL DE STUDII: MASTERAT ÎN COMUNICARE BIBLICĂ ȘI
ECLESIALĂ

LUCRARE DE DISERTAȚIE
Isus vorbea în parabole

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
Lect. dr. Cristina Mareș

ABSOLVENT:
Păuleț Iosif

BUCUREȘTI
2022

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
CAPITOLUL I: PEDAGOGIA DIVINĂ ÎN TRANSMITEREA CUVÂNTULUI...6	
1.1. Dumnezeu, educatorul poporului său.....	6
1.2. Profeții, modele de transmitere a Cuvântului.....	11
1.3. Isus, Unicul Învățător – model al educatorului creștin	13
1.4. Formarea apostolilor.....	18
CAPITOLUL II: PARABOLELE LUI ISUS	
2.1. Isus vorbește în parabole.....	20
2.2. Pedagogia parabolilor.....	22
2.3. Despre ce vorbesc parabolele?.....	25
2.4. Parabola fiului risipitor și parabola semănătorului.....	28
CAPITOLUL III: CATEHEZA CREȘTINĂ ÎN URMAREA LUI ISUS	
3.1 Cateheza creștină în timpul Sfinților Apostoli.....	34
3.2. Cateheza creștină în timpul Sfinților Părinți ai Bisericii.....	37
3.3. Școlile catehetice în răsărit.....	43
3.4. Scopul și rolul catehezei	50
CONCLUZIE.....	56
BIBLIOGRAFIE.....	58

1. Abrevierea cărților biblice

Vechiul Testament

Gen	- Cartea Genezei
Ex	- Cartea Exodului
Lev	- Cartea Leviticului
Num	- Cartea Numerilor
Dt	- Cartea Deuteronomului
Ios	- Cartea lui Iosue
Jud	- Cartea Judecătorilor
Rut	- Cartea lui Rut
1Sam	- Cartea întâi a lui Samuel
2Sam	- Cartea a doua a lui Samuel
1Rg	- Cartea întâi a Regilor
2Rg	- Cartea a doua a Regilor
1Cr	- Cartea întâi a Cronicilor
2Cr	- Cartea a doua a Cronicilor
Esd	- Cartea lui Esdra
Neh	- Cartea lui Nehemia
Tob	- Cartea lui Tobia
Idt	- Cartea Iuditei
Est	- Cartea Esterei
1Mac	- Cartea întâi a Macabeilor

2Mac - Cartea a doua a Macabeilor
Iob - Cartea lui Iob
Ps - Cartea Psalmilor
Prov - Cartea Proverbelor
Qoh - Cartea lui Qohelet (Ecleziastul)
Ct - Cartea Cântarea Cântărilor
Înț - Cartea Înțelepciunii
Sir - Cartea lui Ben Sirah (Ecleziasticul)
Is - Cartea profetului Isaia
Ier - Cartea profetului Ieremia
Lam - Cartea Lamentațiunilor (Plângerile lui Ieremia)
Bar - Cartea profetului Baruh
Ez - Cartea profetului Ezechiel
Dan - Cartea profetului Daniel
Os - Cartea profetului Osea
Il - Cartea profetului Ioel
Am - Cartea profetului Amos
Abd - Cartea profetului Abdia
Iona - Cartea profetului Iona
Mih - Cartea profetului Mihea
Nah - Cartea profetului Nahum

- Hab - Cartea profetului Habacuc
Sof - Cartea profetului Sofonia
Ag - Cartea profetului Aggeu
Zah - Cartea profetului Zaharia
Mal - Cartea profetului Malahia

Noul Testament

- Mt - Evanghelia după Sfântul Matei
Mc - Evanghelia după Sfântul Marcu
Lc - Evanghelia după Sfântul Luca
In - Evanghelia după Sfântul Ioan
Fap - Faptele Apostolilor
Rom - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Romani
1Cor - Scrisoarea întâi a Sfântului apostol Paul către Corinteni
2Cor - Scrisoarea a doua a Sfântului apostol Paul către Corinteni
Gal - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Galateni
Ef - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Efeseni
Fil - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Filipeni

- Col - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Coloseni
- 1Tes - Scrisoarea întâi a Sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
- 2Tes - Scrisoarea a doua a Sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
- 1Tim - Scrisoarea întâi a Sfântului apostol Paul către Timotei
- 2Tim - Scrisoarea a doua a Sfântului apostol Paul către Timotei
- Tit - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Tit
- Flm - Scrisoarea Sfântului apostol Paul către Filemon
- Evr - Scrisoarea către Evrei
- Iac - Scrisoarea Sfântului apostol Iacob
- Iud - Scrisoarea Sfântului apostol Iuda
- 1Pt - Scrisoarea întâi a Sfântului apostol Petru
- 2Pt - Scrisoarea a doua a Sfântului apostol Petru
- 1In - Scrisoarea întâi a Sfântului apostol Ioan
- 2In - Scrisoarea a doua a Sfântului apostol Ioan
- 3In - Scrisoarea a treia a Sfântului apostol Ioan
- Ap - Cartea Apocalipsului

INTRODUCERE

Ca stil de compunere, parabola este o creație literară. Filologii definesc parabola ca fiind o povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral; cu ajutorul exprimării alegorice se construiește o afirmație care cuprinde un anumit tâlc; fabulă, alegorie, pildă (cf. DEX).

În cartea sa intitulată în limba română *Cum să interpretăm Biblia*, Alfred Kuen spune că „etimologic, cuvântul grecesc *parabolă* înseamnă *aruncat alături*. Alături de o povestire la care au fost puse la treabă niște realități omenești ale vieții de toate zilele, a fost «aruncată» și o învățătură spirituală”.

Parabolă este „o poveste pământească cu un înțeles cerească”. (...) Această definiție subliniază capacitatea lui Isus de a folosi locuri comune și evenimente din viața de fiecare zi, pentru a ilumina misterul împărăției lui Dumnezeu și pentru a confrunta oamenii cu realitatea situației lor și cu nevoia lor de înnoire. Isus găsește pretutindeni imagini și comparații pe care le aplică realităților spirituale. Astfel, parabolele Lui «ne fac tangibile lucruri care, fără ele, ne-ar fi rămas abstracte.»

Chiar și numai din punct de vedere literar, parabolele lui Isus sunt o adevărată capodoperă care merită să figureze în cele mai bune antologii ale literaturii universale. Parabolele dovedesc faptul că Isus avea un uimitor spirit de observație a lumii înconjurătoare. Aproape majoritatea se referă la elemente din viața cotidiană.

În realitate, multe parabole erau pentru Isus Cristos adevărate arme, sau niște instrumente de controversă în conflictul dintre el și cei care doreau să monopolizeze întreaga viață religioasă iudaică.

Max Dauner spune că parabolele sunt uneori „ca o capcană. Ele constituiau adesea un mijloc de a aduce pe oameni pe punctul de a admite un adevăr oarecare, fără să-și dea imediat seama că acesta li se aplică în primul rând lor personal. [...] Acum, cititorul este captivat și antrenat în derularea povestirii, până în momentul când se produce o altă acțiune, ceva care îl surprinde și pe el sau care îi înșală așteptările”.

Scopul inițial al lui Isus era acela de a-i învăța pe oameni. Orice bun învățător știe să recurgă din instinct la o ilustrație atunci când materia pe care o predă devine dificilă.

În contextul în care au fost rostite, parabolele lui Isus Cristos mai prezentau un avantaj suplimentar: ele se potriveau în mod special iudeilor din acea vreme, pentru a le face accesibile anumite adevăruri pe care ei le considerau ca fiind greu de acceptat.

De două lucruri trebuie să mai ținem seama atunci când studiem o parabolă: să analizăm lucrurile nu în relație cu locul de apariție al parabolilor, ci cu destinația lor: credința și trăirea credinței în ziua de astăzi. Și în al doilea rând, să avem înțelepciunea că din parabole preluăm aplicații, și nu doctrine! Căci orice doctrină trebuie să se bazeze pe niște declarații clare și precise ale Scripturii, și nu pe o interpretare a unui text simbolic.

CAPITOLUL 1

PEDAGOGIA DIVINĂ ÎN TRANSMITEREA CUVÂNTULUI

1.1. Dumnezeu, educatorul poporului său

Este impresionant de remarcant grija pedagogică a lui Dumnezeu în marea sa lucrare de revelație. Revelația lui Dumnezeu are un caracter progresiv: El se descoperă după un ritm constituit din etape și așteptări, intervenții, un ritm care arată că există momente de creștere pentru om. Dumnezeu se descoperă prin intermediul unei pedagogii divine: ceea ce părinții Bisericii au numit condescendență divină – o metodă care ne spune mult despre Dumnezeu în relația Sa cu omul. Dumnezeu îl caută pe om, îi descoperă iubirea Sa și îl vrea partenerul Său.¹

Vechiul Testament va fi un timp de educare, de descoperire progresivă a lui Dumnezeu, de luptă împotriva idolilor și de întoarcere către Domnul, Unicul Dumnezeu: *Ascultă Israele! Dumnezeul nostru este unul singur.*

După căderea în păcat, Dumnezeu pregătind în marea Sa iubire mântuirea omenirii și-a ales un popor cu care intră în dialog și căruia îi încredințează niște făgăduințe.

Dumnezeu se descoperă lui Abraham, îl crește în credință, și astfel începe istoria poporului evreu și istoria religioasă a omenirii. Se descoperă progresiv acestui popor până când se va descoperi în toată splendoarea Sa în Fiul său Isus Cristos. În acest timp, de douăzeci de veacuri, Dumnezeu arată o răbdare infinită față de om, un respect deosebit față de puterea și disponibilitatea lui de a se ridica la Dumnezeu.

Dumnezeu descoperă poporului evreu unicitatea Sa, pregătind întruparea lui Isus Cristos. În Vechiul Testament figura lui Cristos, Mesia este schițată, Spiritul lui Dumnezeu evocat. În Noul Testament va fi pe deplin revelată trinitatea persoanelor divine. Căci, Cristos, fiind Dumnezeu, poate vorbi de Tatăl spunând: „Tatăl Meu și Tatăl vostru! El promite pe Spiritul Sfânt Bisericii. Există o istorie a dogmei Trinității care subliniază clar o lentă progresie către cunoașterea deplină a lui Dumnezeu².

Învierea trupurilor poate fi un alt exemplu de pedagogie divină. Întreg Vechiul Testament, fără ultimele cărți, vorbește despre o imortalitate, care conduce la o viață

¹ Cf. J. RATZINGER, *Isus din Nazaret*, trad. română Mihai Patrașcu, p. 120.

² Cf. J. JEREMIAS, *Parabolele lui Isus*, București, 2000, 243.

diminuată, cea a șeolului - unde nu poate fi lăudat Dumnezeu, puțin asemănător a ceea ce grecii și latinii numesc infern sau lăcașul morților. Ori, aceasta are o incidență directă asupra problemei retribuției și deci asupra concepției de dreptate divină. Nu putea să existe pedeapsă sau recompensă decât în această viață. De unde revolta psalmistului în psalmul 73 când acesta îl vede pe omul păcătos prosperând și pe omul integru suferind în încercări. Problema atinge un paroxism cu cartea lui Iob: un om sfânt încărcat de chinuri: bunurile pierdute, părăsit de copii. În câteva versete din această carte apare speranța de dincolo unde va fi restabilită toată dreptatea. Prietenilor care vor să-l convingă că el este păcătos pentru că el este încercat, el le răspunde: „Eu știu că Mântuitorul meu este viu și trupul meu îl va vedea pe Domnul”

În cartea Macabeilor apar rugăciuni pentru morți: morții sunt vii și pot beneficia de intercesiunea celor care sunt pe pământ. (2 Mac 7,9-11.22)

Dar numai în Noul Testament prin Învierea lui Cristos este pe deplin înțeleasă viața divină care face din moarte o trecere către o altă stare, și nu neant sau o viață redusă. Socrate, Platon și toți spiritualiștii susțineau și ei că spiritul nu moare. Sfântul Paul prezintă argumentul suprem: Învierea Domnului – care a mers înainte „pentru a ne pregăti un loc”. omul întreg, trup și suflet va fi viu în glorie. Nu este vorba de o reîncarnare ca cea pe care o afirmă New Age, de exemplu. Aceasta este marea pedagogie a Domnului.

În întreaga istorie a poporului evreu se poate vedea răbdarea lui Dumnezeu pentru a-l forma, pentru a face din el un popor liber.

Dialogul lui Dumnezeu cu acest popor va avea o orientare decisivă în Isus Cristos:

Dumnezeu vine mereu în întâmpinarea omului, în mod gratuit (=alegere, făgăduință);

Omul răspunde, de cele mai multe ori negativ (= infidelitate);

Omul pierde darurile Legământului (=pedeapsă);

Omul prin harul lui Dumnezeu se reîntoarce (= convertire);

Dumnezeu reîncepe dialogul (= milostivirea)....

Această structură a relației lui Dumnezeu cu Israel se regăsește la originea Creației, și va fi exprimată de către scriitorul sacru în Cartea Genezei³:

Dumnezeu îi face omului un dar și stabilește pentru el o lege: darul este paradisul pământesc iar legea este interdicția de a mânca din pomul cunoștinței binelui și răului;

Încălcarea legii stabilite de Dumnezeu de către Eva și apoi de către Adam;

Pedeapsa impusă de Dumnezeu: Adam și Eva sunt alungați din paradis;

Făgăduința mântuirii: *Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul (Gen 3,15);*

Cu Isus Cristos, dialogul lui Dumnezeu care vine în întâmpinarea omului, și omul care răspunde, devine stabil și veșnic.

Poporului evreu Dumnezeu i-a dat și dă de fapt omului din toate veacurile posibilitatea iertării și a reînțoarcerii.

Față de Israel, Dumnezeu s-a purtat cu grijă și dragoste respectând contingentele istoriei umane. Dumnezeu s-a descoperit unui popor cu inima împietrită, în diferite etape ale creșterii sale, pentru a-i dezvălui insondabila bogăție a dragostei sale. Prin această bogăție de dragoste se va stabili o legătură cu umanitatea întreagă.

Secretul pedagogiei divine poate fi rezumat în cuvintele pe care scriitorul sacru le pune în gura lui Iosif: *Iată voi ați uneltit împotriva mea rele, dar Dumnezeu le-a întors în bine, ca să facă cele ce sunt acum și să păstreze viața unui popor numeros (Gen 50,20).*

În deșert, poporul evreu face o experiență decisivă: cea a unei dependențe absolute. Să urmărim discursul lui Moise: *Domnul Dumnezeul vostru merge înaintea voastră și se va lupta El pentru voi, cum a făcut cu voi și în Egipt, înaintea ochilor voștri. Și cum a făcut în pustiul acesta, unde, cum ai văzut tu, Israel, Domnul Dumnezeul tău te-a purtat tot drumul ce l-ați străbătut până ce ați sosit la locul acesta, cum poartă un om pe fiul său. Dar voi nici așa n-ați crezut pe Domnul Dumnezeul vostru, Care a mers înaintea voastră în călătorie, ca să vă caute loc unde să poposiți; și mergea noaptea în foc, ca să vă arate calea pe care să mergeți, iar ziua în nor. Și auzind Domnul Dumnezeu cuvintele voastre, S-a mâniat și S-a jurat, zicând: "Nimeni din oamenii aceștia, din acest neam rău, Nu va vedea pământul cel bun, pe care Eu am jurat să-l dau părinților voștri.*

³ C.F.H HENRY, *Dumnezeu, revelație și autoritate*, Oradea, 2000, 89.

Numai Caleb, fiul lui Iefone, îl va vedea. Aceluia și fiilor lui voi da pământul pe care l-a străbătut el, pentru că acela s-a supus Domnului. (Dt 30,3-6)

În acest discurs observăm grija maternă a lui Iahve și ingratitudinea poporului. Această grija a lui Dumnezeu va rămâne în memoria poporului Israel: *Găsitul-a în pământ pustiu, în pustiu trist și cu urlete sălbatice, și l-a apărut, l-a îngrijit și l-a păzit, ca lumina ochiului Său. Întocmai ca vulturul care îndeamnă la zbor puii săi și se rotește pe deasupra lor, întinzându-și aripile, a luat pe Israel și l-a dus pe penele sale (Dt 3,10-11).*

Dar, pentru istoria Israelului, raportul poporului cu Dumnezeu nu este nici ușor, nici armonios. Nu este cel a unor fii iubitori și docili. Acești fii sunt lipsiți de încredere în tatăl lor! Și Domnul este obligat să-i pedepsească. El sancționează conduita celor rebeli și în dreptatea sa, îi recompensează pe cei care au o atitudine docilă: *Când vei fi la necaz și când te vor ajunge toate acestea în curgerea vremii, te vei întoarce la Domnul Dumnezeul tău și vei asculta glasul Lui. (Dt 4,30)*

Dumnezeu descoperă ceea ce e bine și îi cere omului să respecte poruncile. Îl asigură de o recompensă pentru fidelitate. Acesta este rolul legii. Ea este considerată ca un dar făcut de Dumnezeu prin Moise poporului său.

În Deuteronom noi găsim scena solemnă a Legământului de pe Sinai în cadrul căruia Moise primește de la Dumnezeu Legea pentru a o comunica poporului. Legea este primită de popor ca dar din partea lui Dumnezeu. Iată enunțul legii: Moise convoacă tot poporul pentru a le spune: *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Care te-am scos din pământul Egiptului, din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine. Să nu-ți faci chip cioplit, nici vreo înfățișare a celor ce sunt sus în cer, sau jos pe pământ, sau în apă și sub pământ. Să nu te închini lor, nici să le slujești, căci Eu Domnul Dumnezeul tău sunt Dumnezeu zelos, Care pedepsește vina părinților în copii până la al treilea și al patrulea neam pentru cei ce Mă urăsc. Și Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Domnul Dumnezeul tău nepedepsit pe cel ce ia numele Lui în deșert. Păzește ziua odihnei, ca să o ții cu sfințenie, cum ți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău (Dt 5,6-12)*

Trebuie notat contextul în care sunt date „Cele zece cuvinte”: cel a unei relații de la persoană la persoană. Mai mult, este vorba de un context de alianță cu Yahve. ⁴

⁴ Cf. E. FERENȚ, *Dumnezeul cel viu, unic în ființă și întreit în persoane*, Iași, 1997, 78.

Primele cuvinte privesc relația cu Dumnezeu:

nu alți dumnezei: aceasta pentru a reacționa împotriva idolatriei popoarelor vecine.

nu imaginilor sculptate: aceasta împotriva idolilor, dar mai ales pentru a arăta că Dumnezeu se descoperă prin intermediul evenimentelor.

nu blasfemiilor: sunt cuvinte care-l jicnesc pe Dumnezeu.

Este vorba de a nu folosi numele lui Dumnezeu ca un lucru obișnuit. Numele lui Dumnezeu a fost descoperit în mod solemn și va trebui păstrat cu tot respectul.

După primele trei interdicții urmează un precept pozitiv: respectarea zilei de odihnă: este vorba de consacrarea timpului pe care Dumnezeu ni l-a dat; de sfințirea unei zile pe săptămână; păstrarea unui timp pentru a-L celebra pe Dumnezeu, pentru a-L lăuda. Așa cum Dumnezeu a creat lumea în șapte zile iar a șaptea s-a odihnit la fel El ne angajează să muncim în timpul săptămânii, iar a șaptea zi să ne odihnim.

Celelalte cuvinte privesc legăturile dintre persoane: respectă-l pe tatăl tău și pe mama ta: importanța familiei încă de la origini.

6-10. Ultimele cuvinte formează un tot, consacrat relațiilor în societate. Ele anunță exigențele esențiale: respectul față de viață, respectul față de dreptul și proprietatea altuia.

Este un prim text salvator care va fi urmat de alte texte: Dumnezeu a dat un text care rămâne mărturie obiectivă și o amintire a ceea ce omul este chemat să trăiască pentru a fi cu adevărat om! Noi am notat că, în momentul în care Dumnezeu dă legea, El le reamintește că este Eliberatorul poporului din Egipt. Această evocare este importantă. Dumnezeu care eliberează din robie e cel care dă legea. Darul libertății îl recheamă pe cel al legii. Darul legii este darul prețios al lui Dumnezeu care păstrează poporul înafara robiei.

Rolul legii în planul lui Dumnezeu

Ales dintre celelalte neamuri „poporul Vechiului Testament a fost așezat de Dumnezeu sub un alt regim: acela al unei legi pozitive, revelate de însuși Dumnezeu, Tora lui Moise”⁵. Această lege, care în Vechiul Testament are diferite denumiri: învățătură, mărturie, precept, judecată, cuvânt, voință, cale a lui Dumnezeu, depășește limitele legislațiilor omenești.

⁵ *VOCABULAR DE TEOLOGIE BIBLICĂ*, trad. Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2001, 363.

Legea este necesară pentru a canaliza dinamismul dorinței, căci în om dorința este gata mereu să se reverse: plăcerea confortului, plăcerea de a avea, plăcerea puterii, plăcerea stăpânirii. Legea interzice plăcerea vinovată, adică dezordonată; ea trasează frontiere și orientează spre bine elanul său atât de prețios, fără să-l distrugă.

Dumnezeu pentru a educa poporul evreu își exersează autoritatea Sa: El veghează pentru practicarea legii. Dumnezeu veghează să-i dea omului calea propriei sale creșteri. EL îi reamintește fără încetare că El îi dă omului puterea de a fi fidel! El va îndrepta greșelile comise prin sancțiuni.

Astfel, în Biblie, Dumnezeu a dat legea pentru ca credinciosul să se recunoască păcătos și să creadă: *Iar Legea a intrat și ea ca se înmulțească greșeala; iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul (Rom 5,20)*

În vremurile de pe urmă, odată cu Noul Legământ, legea va fi schimbată pentru că și inimile vor fi schimbate și sub impulsul interior al Spiritului dumnezeiesc, oamenii vor respecta în sfârșit legile și preceptele lui Dumnezeu. Așa va fi Legea nouă pe care o va aduce lumii Cristos.

1.2. Profetii, modele de transmitere a Cuvântului lui Dumnezeu

Fenomenul profetic apare cu claritate în perioada monarhiei până în secolul V. Pentru respectarea legământului și trăirea legii divine Dumnezeu va ridica din popor pe profeți.

Indiferent de originea și ocupația lor, fie că e vorba de un tânăr ca Ieremia, sau un om simplu ca Amos, sau un soț înșelat ca Osea, un nobil cultivat ca Isaia, profetii au fost slujitori fideli a lui Yahve și ai Cuvântului Său, denunțând cu un elan irezistibil infidelitatea față de legământ.

Ei sunt anorați în trecut păstrând vie acțiunea lui Dumnezeu în istoria poporului lor, sunt oameni ai prezentului: cititori lucizi ai problemelor prezentului, ei actualizează Cuvântul lui Dumnezeu pentru contemporanii lor amintind de exigențele Legii.

Misiunea profeților are trei aspecte principale⁶. Mai întâi, ei reamintesc natura raportului care există între Dumnezeu și poporul său. De exemplu profetii Osea (în Nord) și Isaia (în Sud), evocă fiecare iubirea fără margini a lui Dumnezeu pentru poporul său făcând aluzie la iubirea maternă a lui Dumnezeu care este în același timp mamă și

⁶ C. Mareș, *Teme biblice*, București, 2008, 34.

tată. Acesta este mesajul de bunătate, de tandrețe transmis de profeți. *Când Israel era tânăr, Eu îl iubeam, și din Egipt am chemat pe fiul Meu. Cu cât Eu îi chemam, cu atât fugeau de dinaintea Mea și jertfeau baalilor și aduceau tămâieri chipurilor cioplite de idoli. Și Eu învățam pe cei din Efraim să meargă în picioare și-i luam în brațe, dar ei n-au înțeles, cu toate că Eu îi îngrijeam ca pe copii, Îi iubeam cu dragoste părintească, cu iubire fără de margini. Am fost pentru ei ca unul care le ridică jugul de pe grumajii lor, și mă plecăm către ei și-i hrăneam.*(Os 11,1-4)

Profetul reamintește legământul și atitudinea pe care Israel ar trebui să o aibă, este un neobosit martor.

Profeții denunță infidelitățile față de Lege. Idolatria, asuprirea celor slabi de către cei puternici sunt condamnate de profeții Amos, Osea, Isaia, Ieremia. Ei îndeamnă poporul la convertire.

Ei vestesc pedepsele ce se vor abate asupra poporului dacă poporul se complăce să facă ce este rău înaintea Domnului. Astfel ei au vestit exilul, invaziile străine.

În sfârșit ei anunță milostivirea căci Dumnezeu este mereu pregătit să ierte. *Pentru aceasta Domnul așteaptă să Se milostivească spre voi, de aceea El Se ridică să aibă milă de voi. Că Domnul este Dumnezeu al dreptății; fericiți sunt cei care nădăjduiesc în El! Popor din Sion, care locuiești în Ierusalim, nu plânge! El se va milostivi la glasul strigătului tău și te va auzi degrabă!* (Os 11,7-9.)

Instrumentul predicării folosit de profeți este Cuvântul și uneori gestul profetic, deoarece „Cuvântul revelat nu se reduce la vorbe, ci este viață”⁷: gesturi expresive preced sau însoțesc predicile profeților: *Și tu, fiul Omului, ia-ți o cărămidă și pune-o înaintea ta și sapă pe ea o cetate, Ierusalimul ...apoi ia o tablă de fier și o pune ca un zid de fier între tine și cetate și întoarce-ți fața spre ea, ca și cum ea ar fi împresurată, iar tu cel care o împresori. Acesta va fi un semn pentru casa lui Israel. După aceea să te culci pe partea stângă, punând pe ea nelegiuirile ei atâtea zile cât vei sta culcat pe partea stângă; Că eu am să-ți număr atâtea zile câți ani au ținut nelegiuirile ei, adică ai să porți tu nelegiuirile casei lui Israel trei sute nouăzeci de zile* (Ez 4, 1-5)

1.3. Isus, Unicul Învățător

Viața publică a lui Isus a fost o viață din plin pedagogică⁸. Școala, locul, în care învață este peste tot, acolo unde-l întâlnește pe om. După Botez, Isus a părăsit Nazaretul

⁷ VOCABULAR DE TEOLOGIE BIBLICĂ, București, 2001, 592.

⁸ Cf. J. RATZINGER, *Isus din Nazaret*, 121.

pentru a străbate sate și orașe vestind evanghelia. Este urmat de mulțime astfel încât nu are timp de mâncare și odihnă (*Mc* 6,32).

De cele mai multe ori învață în aer liber: „pe munte” – în momentul mării predici inaugurale (cf. *Mt* 5,1); pe lac, la bordul unei bărci (cf. *Mc* 8,5-14) cu toate că mulțimea este înghesuită la mal (cf. *Mt* 13,2-3); pe străzile pe care mergea cu apostolii săi: pe străzile Galileii (cf. *Mc* 8,27) sau pe drumul către Ierusalim; toate întâlnirile pe care le-a avut, au fost pentru El ocazie pentru a învăța.

Isus învață de asemenea în casele care-l primesc: la soacra lui Petru, la Cafarnaum, (cf. *Mc* 1,21) unde vindecă un paralytic pe care-l coboară prin acoperiș, la Bethania în casa Martei și a Mariei.

Isus învață în sinagogile din Cafarnaum; la Nazaret, unde își însușește textul din Isaia care anunță Vestea cea Bună săracilor și robilor dezrobirea (cf. *Lc* 4,18); în templul din Ierusalim (cf. *Lc* 21,37).

Învățătura lui Isus va ajunge la păgâni, de cealaltă parte a lacului Genezaret unde va vindeca un posedat (cf. *Mc* 5,1) sau la Samaria, considerată schismatică de către iudei. (cf. *Io* 4).

Isus se adresează unei mari diversități de oameni: mulțimilor din Galilea, pentru care Isus înmulțește pâinile; ucenicilor, pe care-i trimite doi câte doi pentru a evangheliza. De asemenea, Isus se adresează fariseilor. Discută cu ei, căutând să-i ajute să-l descopere pe Mesia venind nu ca un rege triumfător ci ca un slujitor suferind, cum a fost vestit de profetul Isaia. Acestora le reproșează legalismul lor: *Ei spun și nu fac...* și încearcă să le arate Lumina care este El și pe care numai fidelitatea față de lege nu o poate întrevădea.

În centrul activității publice a lui Isus se află formarea apostolilor. Ei au trăit cu Isus, l-au urmat în timpul vieții publice: ei au avut parte de explicații particulare asupra unui aspect sau altul (*Mc* 4,10); mai ales ei vor fi prezenți la cenacol și martori ai învierii Sale. Isus i-a pregătit pentru misiunea pe care a vrut să le-o încredințeze.

În activitatea lui de evanghelizare, Isus nu-și revendică titlul de învățător, dar se declară învățător, atunci când spune: *învățați de la Mine* (*Mt* 11,29). Acceptă să fie chemat Rabbi! *Voi mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul și bine ziceți, căci sunt* (*In* 13,13).

Isus șochează auditoriul său prin autoritatea Cuvântului. Evanghelistul Matei constată: *Că îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor. (Mt 7,29)*

Comentatorii Torei citau mereu: „Hilel a spus...; „Gamaliel a spus ...”, dar Isus afirmă: *Eu vă spun Eu însumi vă spun.....*, aduce o dimensiune nouă, mai interioară exigențelor poruncilor: *Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă; și cine va zice fratelui său: netrebnicule, vrednic va fi de judecata sinedriului; iar cine va zice: nebunule, vrednic va fi de gheena focului (Mt 5,22).*

De exemplu în loc de « ochi pentru ochi ... », el spune : *Ați auzit că s-a zis: "Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte". Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt. (Mt 5,38-39)* sau “voi ați înțeles ...” *Ați auzit că s-a zis: "Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău". Iar Eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc (Mt 5,43-44).*

Dar despre ce autoritate este vorba ? Autoritatea lui Isus este autoritatea sa divină, autoritatea cu care Domnul mustră poporul evreu și nu o formă de stăpânire. Ea constă în căutarea binelui real pentru celălalt, dezvoltarea lui, creșterea lui. Ea încurajează, susține și stimulează, lăsându-l pe om să-și asume libertatea. Isus este modelul incoparabil al autorității care slujește : un mod de prezență atent, exigent, pe care-l va împărtăși și transmite ucenicilor săi.

Urmărim câteva aspecte ale autorității divine⁹: Isus avea arta de ai co-interesa pe ascultători. El pleacă de la ceva mai mult sau mai puțin si este conștient de ceea ce aceștia își doresc. De exemplu: *Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea (In 7,37)*. În această țară călduroasă și cu apă puțină, aceste cuvinte sunt importante pentru ei. Ele sunt pronunțate de sărbătoarea corturilor, în ziua în care ei celebrează primirea apei în deșert.

Uneori Isus i-a învățat să discearnă semnele pe care ei le cunosc. Dacă cerul este roșu va fi frumos! Alteori, auditorii sunt conduși să înțeleagă semnele pe care Dumnezeu le trimite: orbii văd, șchiopii umblă, săracii sunt evanghelizați.

⁹ Cf. J. JEREMIAS, *Parabolele lui Isus*, 245.

Isus întreține atenția ascultătorilor, dar nu prin fraze lungi pentru a atrage atenția ascultătorilor. Isus în loc de a da un răspuns imediat și definitiv celui care-l întreabă, El ridică o problemă. Astfel omului care-L întreabă dacă trebuie să plătească impozit Cezarului, Isus îi răspunde: *Dați Cezarului cele ale Cezarului, iar lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu. Și se mirau de El (Mc 12,13.17).*

Isus provoacă o discuție. Provocarea sa nu este niciodată dispreț, ci grija sa de a-l ajuta pe om să progreseze. De exemplu după înmulțirea pâinilor când Isus spune mulțimii: *Adevărat, adevărat zic vouă: Mă căutați nu pentru că ați văzut minuni, ci pentru că ați mâncat din pâini și v-ați săturat. Lucrați nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru mâncarea ce rămâne spre viața veșnică și pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe El L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl (In 6,26-27).*

Mulțimea, de îndată, se întreabă: *Ce să facem, ca să săvârșim lucrările lui Dumnezeu?*, ceea ce dă posibilitatea unor lămuriri ulterioare care răspund unor întrebări (așteptări).

Alteori Isus menține atenția creând un suspans! O tăcere care se prelungește provoacă așteptarea și dispune la primirea răspunsului așteptat. În episodul cu femeia adulteră Isus este interogată de către fariseii care au adus-o pe femeie: *Iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Dar Tu ce zici? (In 8,1).*

Dar Isus privește în jos și scrie cu degetul pe nisip, fără a le răspunde. Acest gest dă o mai mare greutate cuvântului lui Isus, urmat de o nouă întrebare: *Care dintre voi este fără de păcat să arunce primul cu piatra!*

Deseori Isus ajută la memorizarea mesajului: el ușurează fixarea sa prin formule scurte, deseori ritmate și enunțate într-un paralelism care ajută la fixarea lor¹⁰.

Pedagogia lui Isus solicită libertatea omului. Un element important în acest sens în cadrul învățării lui Isus sunt parabolele. Este vorba de un cuvânt indirect în opoziție cu cuvântul care se adresează direct auditoriului sub formă de ordin sau sfat: „Faceți asta; nu faceți asta” sau „voi trebuie să faceți astfel...” Aceste cuvinte frecvente în comunicarea între persoane riscă să blocheze comunicarea. Cuvântul indirect, lasă o distanță între cel care vorbește și ascultătorii săi; acest cuvânt permite să se reacționeze la nivelul libertății profunde.

¹⁰ A. BULAI, cuvânt introductiv la H.J. NOUWEN, *Întoarcerea fiului risipitor. O istorie a drumului spre casă*, Presa Bună, Iași, 1999, 24.

Parabola este o istorie scurtă, realistă și accesibilă căci este împrumutată din realitățile cotidiene. Dar această istorie este destinată să-i trimită pe ascultători la o altă realitate mult mai profundă, aproape indicibilă, prevăzută de prima.

Isus dă o învățătură concretă. Cuvintele lui Isus, uneori, sunt însoțite de gesturi. În evanghelia după Marcu reperăm pedagogia gesturilor lui Isus. Aceste gesturi sunt semne mesianice.

- În capitolul doi din Marcu citim despre episodul paralticului coborât prin acoperiș din cauza mulțimii. Observăm raportul stabilit de Isus între iertarea păcatelor, realitate invizibilă, și vindecarea fizică a acestui om pe care toată lumea o constată. Rămâne ca oamenii, văzând ceea ce Isus a făcut, să înțeleagă semnificația gestului său: Isus are putere de a ierta păcatele.

- În capitolul V,1, iată un om posedat de spirite necurate, un neom. Isus intervine: poruncește spiritelor necurate și le trimite în turmele de porci. Omul devine un om normal. Un gest revelator al proiectului lui Dumnezeu: că omul să fie el însuși un om liber, creat după imaginea lui Dumnezeu. Tot ce desfigurează această imagine va trebui combătut. Acest lucru Isus o rada clar trimițând spiritele rele în porci, care se vor arunca în apă. Acestor simboluri ale morții care atinge spiritele rele, se opune omul vindecat care a regăsit bunul sens al vieții.

- În capitolul VI, observăm o extindere a pedagogiei sale la apostolii săi. Isus le dă puterea de a vindeca și îi trimite să vindece bolnavi. Le sunt aduși numeroși bolnavi, infirmi, și ei sunt vindecați. Aceasta pentru a descoperi milostivirea lui Dumnezeu față de suferinzi dar și faptul că omul este făcut pentru sănătate, pentru viață. Vindecarea înseamnă regăsirea sănătății adevărate, adică absența păcatului. Vindecarea pentru care sunt chemați apostolii reprezintă mântuirea pe care ei trebuie să o răspândească.

- În capitolul VIII,6, Isus vindecă un orb. Cu adevărat oamenii sunt făcuți să vadă, dar nu numai cu ochii trupului. Vindecarea orbului are o semnificație spirituală: deschiderea ochilor sufletului prin credință care constituie adevărata Lumină.

În capitolul X, asistăm la vindecarea lui Bartimeu, un alt orb, pe care Isus îl întreabă: *Ce voiești să-ți fac?* Răspunsul nu se lasă așteptat: *Învățătorule, să văd iarăși.* El își recuperează vederea și îl urmează pe Isus. Adică, îl urmează pe cel care este Lumina

- O altă minune de o incontestabilă semnificație pedagogică este înmulțirea pâinilor. Este o vestire a ceea ce se va realiza în Euharistie: pâinea inepuizabilă de-a lungul timpurilor și spațiului pentru hrana spirituală a sufletelor!

Isus dă mărturie despre ceea ce învață. Este ușor să fim virtuoși în cuvinte fără fapte. Sfântul Ioan în prima sa epistolă insistă asupra trăirii concrete a vieții creștine: *Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul (1In 3,18)*.

Isus nu s-a mulțumit să învețe fericirile: El a fost în fața tuturor umil, blând, pașnic, milostiv. Ceea ce a spus, Isus a și arătat prin exemplul vieții sale. De exemplu:

Isus cere cu insistență iubirea frățească: *Iubiți-vă unii pe alții cum v-am iubit și eu pe voi*. Iată, Isus explică propria sa atitudine celor care-l ascultă. Dar mai mult El îi va întâlni pe cei care sunt marginalizați sau excluși. Atitudinea sa față de femei și față de strângătorii de impozite este exemplară. Față de femeia prinsă în adulter are o privire plină de bunătate și un cuvânt de speranță care contrastă cu duritatea fariseilor după care ea trebuia omorâtă cu pietre. Dar îl cheamă și pe Levi, viitorul apostol și evanghelist Matei, care era vameș.

Pe discipoli îi învață o anumită detașare de bogății în parabola bogatului și săracului Lazăr (cf. *Lc 16,19-31*) sau cea a bogatului care nu știe unde să-și mai depoziteze recoltele și căruia i se adresează cu acest cuvânt: *Nebune! În această noapte vor cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi? (Lc 12,20)*.

Un alt exemplu ar putea fi cel de disponibilitate în slujirea lui Dumnezeu: *Cine pune mâna pe plug și se uită înapoi nu este vrednic de Mine*. Cel care vorbește așa este cel care a putut să spună: *Mâncarea Mea este să fac voia Celui care m-a trimis pe Mine (In 4,34)*. Această împlinire a voinței Tatălui stabilește noi legături familiale: *„Cine este mama Mea și cine sunt frații Mei? Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mama (Mt 12,48-50)*.

După ce face acest gest, cuvântul pe care-l rostește este atât de simplu și clar. El începe printr-o declarație de identitate: *Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele*. Cel care a făcut gestul de umilință este Domnul și ucenicii trebuie să recunoască gloria ascunsă în Domnul, pentru a primi mesajul său. Isus adaugă: *Înțelegeți ce v-am făcut Eu? Și întrebarea rămâne fără răspuns: Dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sunteți datori să ca să spălați picioarele unii altora*. Admirabilă lecție! Atitudinea pe care trebuie să o ia ucenicii este de a face la fel¹¹.

Prin moartea sa, Isus îi purifică nu numai pe cei doisprezece ci și pe toți cei care vor crede în El. Vasul va lua dimensiunea lumii și apele pe care le conține vor înghiți

¹¹ V. Prager, *Dicționar de Judaism*, București, 2009, 34.

păcatele lumii. Este o invitație pentru ucenicii lui Isus de a nu separa niciodată slujirea fraților de celebrarea euharistică nici celebrarea liturgică de slujire.

1.4. Formarea apostolilor

Observăm în textele evanghelice drumul de credință al celor doisprezece. Zi de zi Isus i-a format prin prezența atentă și prin învățătura sa.

În Evanghelia după Ioan primii pe care Isus i-a chemat să-l urmeze sunt pescari. Este vorba de Simon și fratele său Andrei. Ei erau ucenicii lui Ioan Botezătorul și amândoi, la chemarea lui Isus își lasă mrejele, îl urmează, fără să știe ceea ce îi așteaptă, dar cu încredere în Isus. Apoi, alți doi frați, Iacob și Ioan îl lasă pe tatăl lor pentru a fi cu Isus. (cf. *Mt* 4,21-22) Isus îl cheamă pe Filip din același oraș cu Andrei și Petru. (cf. *In* 1,43-44). Matei, un alt ucenic, cucerit de Isus, lasă postul său de strângător de impozite și-l urmează.

Acești oameni și alți șase a căror chemare personală ne este descrisă vor forma grupul celor 12. (cf. *Mc* 4,10) Numele lor este dat în sinoptici atunci când Isus, după o noapte de rugăciune, îi alege. *Deci a rânduit pe cei doisprezece: pe Simon, căruia i-a pus numele Petru; Pe Iacov al lui Zevedeu și pe Ioan, fratele lui Iacov, și le-a pus lor numele Boanerges, adică fii tunetului. Și pe Andrei, și pe Filip, și pe Bartolomeu, pe Matei, și pe Toma, și pe Iacov al lui Alfeu, și pe Tadeu, și pe Simon Cananeul, și pe Iuda Isarioteanul, cel care L-a și vândut (Mc,16-19.)*

Acești oameni erau generoși, pregătiți să-l urmeze pe Isus, dar erau și ambițioși. O scenă care subliniază preocupările omenești ale ucenicilor: Isus merge cu cei doisprezece către Cafarnaum și le spune: *Fiul Omului se va da în mâinile oamenilor și-L vor ucide, iar după ce-L vor ucide, a treia zi va învia.* Isus îi pregătește pentru Patima Sa; dar ei nu realizează ceea ce Isus le spune. Ajunși acasă îi întrebă: *Ce vorbeați între voi pe drum?. Ei păstrau tăcerea pe cale se întrebaseră unii pe alții cine dintre ei este mai mare (cf. Mc 9,30-34).*

Isus nu le reproșează nimic. Găsește ocazia pentru a explica: *Primul dintre voi este cel care este servitorul tuturor.* Învățătura Sa este pedagogică. El le-o împarte în mod gradat: când Isus le vorbea despre Patima sa ei se întrebau între ei cine este mai mare. Isus le reproșează. Găsește ocazia de a le explica: *ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc. Nu tot așa va fi între voi, ci care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru.*

După a treia vestire a patimilor și la cererea mamei fiilor lui Zebedeu, Isus le explică: *Nu știți ce cereți. Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu Mă botez să vă botezați? Ei I-au zis: Putem. Și El a zis lor: Paharul Meu veți bea și cu botezul cu care Eu Mă botez vă veți boteza, dar a ședea de-a dreapta și de-a stânga Mea nu este al Meu a da, ci se va da celor pentru care s-a pregătit de către Tatăl Meu (Mt 20,22-23).*

Evanghelia după Marcu arată răbdarea pedagogică a lui Isus¹². În timpul unei furtuni pe mare Isus îi întreabă: *Pentru ce sunteți așa de fricoși? Cum de nu aveți credință? (Mc 4,40)*. Apoi urmează două vindecări acordate datorită credinței. Una este a femeii atinsă de hemoragie: credința acestei femei este remarcată de Isus, ucenicii o văd și o aud. Altă vindecare este cea a fiicei lui Iair, șeful sinagogii. Isus îi împlinește cererea cerând lui Petru, Iacob și Ioan să fie cu El. (cf. *Mc 5,21-43*) După ce ucenicii au fost martori la minunea înmulțirii pâinilor de două ori, Isus se indignează de preocuparea celor doisprezece că nu au pâine. Isus, știind le spune: *Pentru ce sunteți așa de fricoși? Cum de nu aveți credință? Ochi aveți și nu vedeți, urechi aveți și nu auziți și nu vă aduceți aminte. Când am frânt cele cinci pâini, la cei cinci mii de oameni, atunci câte coșuri pline de fărâmituri ați luat? Zis-au Lui: Douăsprezece. Și când cu cele șapte pâini, la cei patru mii de oameni, câte coșuri pline de fărâmituri ați luat? Iar ei au zis: Șapte. Și le zicea: Tot nu pricepeți (Mc 8,7-12)*. Această discuție se termină cu actul de credință a lui Petru: *Tu ești Cristos! (Mc 8,29)*.

Departa de a se descuraja de neînțelegerea arătată de ucenici, Isus cu răbdare le repetă: astfel că îl vedem departe de mulțime, numai cu ucenicii, explicându-le parabola semănătorului. (cf. *Lc 8,9*). De asemenea, Isus îi încurajează când ei revin din prima lor misiune, fericiți și mândri că au făcut minuni. (cf. *Lc 10,18-20*)

Pedagogie profund umană și spirituală în același timp. Isus a știut să îmbine două aspecte: exigență și răbdare. Exigența presupune că se cere celui alt un efort asupra sa pe plan psihic, spiritual, psihologic și modul în care i se cere este important.

Răbdarea constă în a accepta limitele, căderile. Isus a știut să nu cedeze exigențelor și să aștepte ca acestea să se poată realiza.

¹² Cf. G. MAIER, *Evangelia după Luca: Comentariu la Noul Testament, IV-V*, Lumina Lumii, Korntal 1999, 650.

Capitolul II

PEDAGOGIA PARABOLELOR LUI ISUS

2.1 Isus vorbește în parabole

La începutul vieții publice Isus a chemat doisprezece apostoli, pe care i-a luat cu El pentru a-i asculta învățătura cu continuitate, pentru a fi martori ai minunilor sale și în dialog cu El, să pătrundă în misterul persoanei sale și să asimileze puțin câte puțin mesajul.

În învățătura lui, Isus cobora la nivelul ascultătorilor săi, revenind mereu asupra aceluiași argumente încât să poată fi fixate în mintea celor care-l ascultau. De altfel recurgea ca maestrul din timpul său la proceduri care pe lângă faptul că facilitau înțelegerea învățăturii, ajutau la memorarea acestora. Unele din aceste metode în parabole ar fi: recurgerea la afirmații incisive; ritmul; paralelismul; parabola.

Mă voi opri asupra parabolei deoarece constituie tema acestei lucrări. Parabola¹³ este o istorioară povestită sau fapte povestite în mod succesiv. De exemplu parabola drahmei pierdute: femeia o pierde, femeia o caută, femeia o regăsește, femeia se bucură. Uneori povestirea este scurtă, uneori lungă: ea conține momente succesive.

Trebuie să conțină un adevăr mai înalt, de exemplu: „când te certî cu cineva, înainte de a ajunge la judecător împacă-te cu el” este doar un principiu moral, nu o parabolă.

Fiecare parabolă trebuie, spunând un lucru, să afirme un altul mai înalt, să facă un salt de jos în sus: aceasta este forța parabolei. Are o simbologie concretă. Simboluri agricole, simboluri ale muncii umane, al modului de a se comporta un tatăl față de fiu. Parabola pleacă mereu de la lucruri care se pot spune sau povesti, arătându-le sau trăindu-le în acțiune printr-o mimică.

Parabola prezintă paralelisme. Căci între realitățile terestre, vizibile, și învățătură, există o paralelă de similitudine sau de opoziție. Parabola deși pare simplă, este dificilă, complexă, ea cere o înțelepciune adultă, o reflecție asupra vieții și a adevărurilor de pe urmă.

¹³ Cf. J. JEREMIAS, *Parabolele lui Isus*, 171.

Parabola ne învață că prin intermediul lucrurilor umane noi putem cunoaște ceva din misterul lui Dumnezeu. De aceea, parabolele le poate spune Isus, autorul inspirat care-l cunoaște pe Dumnezeu și nu noi pentru care riscul ar fi prea mare. Isus cunoaște misterul Împărăției și când explică: „Împărăția lui Dumnezeu este asemenea....” ne face un dar imens.

Dumnezeu a intrat în istoria noastră, nu a rămas un Dumnezeu inaccesibil, invizibil, și oamenii „l-au experimentat pe Dumnezeu”. Astfel, Dumnezeu este pentru oameni persoană, libertate, iubire și faptele lui Dumnezeu se pot povesti.

Între istoria acestei lumi și misterul împărăției este o ruptură, nu sunt două realități egale. Se pot compara, dar există o ruptură și datorită acestui fapt parabola este un mijloc eficace de a lămuri împărăția. De exemplu stăpânul viei care angajează lucrători și apoi dă tuturor aceeași plată, arată că în Împărăția lui Dumnezeu lucrurilor sunt diferite de ceea ce cunoaștem noi în această lume. Noi nu vom putea justifica în întregime comportamentul stăpânului. Isus ne învață că misterul Tatălui este atât de mare, gratuit, încât nu putem face deosebiri între daruri, deci suntem slujitori inutili.

Isus vorbește în parabole pentru că este Mijlocitor. El este cel care cunoaște misterul lui Dumnezeu pentru că este Dumnezeu, și cunoaște misterul omului pentru că este om.

Astfel, prin intermediul parabolelor, Isus a expus cerințele învățurii Sale:

- solidaritatea cu cei mici și cu păcătoșii (parabolele milostivirii divine: parabola samariteanului; parabola oii rătăcite; parabola fiului risipitor;)

2.2 Pedagogia parabolelor

Evangelistul Marcu subliniază în mod explicit funcția pedagogică a parabolelor: punerea unui vâl asupra mesajului lui Isus pentru ca acesta să nu fie înțeles numai de cei care se străduiesc să-l înțeleagă.

Marcu grupează cea mai mare parte a parabolelor în capitolul 4 pe care-l încheie cu potolirea furtunii de pe mare. O zi întreagă Isus n-a vorbit mulțimii decât în parabole, dar în particular le explica totul ucenicilor săi *iar fără pildă nu le grăia; și ucenicilor Săi le lămurea toate, îndeosebi. (Mc 4,34)*

Valoarea pedagogică a parabolelor vine din faptul că ele sunt accesibile. Ele pot fi ușor ascultate, din cauza aspectului concret împrumutat din viața cotidiană, de la ocupația

de agricultor, viticultor, pescar, păstor sau din viața familială: „un om avea doi fii” sau „o femeie ascunde aluatul în trei măsuri de făină”

Parabolele respectă libertatea omului. Isus avea în fața lui interlocutori care vedeau lucrurile diferit de El. Isus nu se mulțumește să-și expună punctul de vedere; el îl confruntă cu cel al interlocutorilor săi. Parabola reflectă o situație de dialog, parabola devine un mijloc de dialog.

Multe din parabolele lui Isus presupun o situație în care Isus se confruntă cu dificultatea interlocutorilor de a-I înțelege învățătura. Decât să angajeze o discuție care să se finalizeze cu îndârjire mai mare a acestora, Isus preferă să povestească o istorioară. Discuția este transpusă pe un alt teren, încât le va fi mai ușor acestora să descopere învățătura lui Isus, evitând blocajele controverselor.

Vom urmări în câteva parabole dialogul dintre Isus și interlocutorii, cum Isus îi angajează în discuție pentru a-i determina să-și asume unul sau altul dintre roluri, mesajul¹⁴.

Parabola celor doi datornici (Lc 7,41-43) Parabola este spusă când Isus a fost invitat în casa unui fariseu și o femeie păcătoasă s-a apropiat de El și plângând i-a udat picioarele cu lacrimi de pocăință. Fariseul este atât scandalizat de faptul că Isus permite acestei femei să se apropie de El, încât nici o explicație nu putea fi acceptată. Dar, Isus în loc să intre într-o discuție polemică cu el, povestește istoria celor doi debitori: unul care datora cinci sute de dinari iar celălalt cincizeci. Situația celor doi debitori, unul în raport cu celălalt, este apropiată de ideea pe care fariseul și-a făcut-o despre situația religioasă a păcătoasei în raport cu a lui. Cu siguranță, în dreptatea sa, el se simte datornic față de Dumnezeu, dar atât de puțin în comparație cu datoria acestei femei. Analogia situației nu este totuși atât de evidentă și este importat ca fariseul să nu o remarce imediat: trebuia mai întâi determinat să se compromită.

Inițial micul datornic părea avantajat față de cel care datora cinci sute de dinari: o sumă foarte de greu de achitat. Dar, apare momentul neașteptat: cămătarul îi iartă pe cei doi datornici. Situația a fost inversată: debitorul cel mare este avantajat pentru că a primit mai mult, iar cel care datora puțin, puțin primește. Interlocutorul lui Isus nu mai putea să spună nimic, judecata lui s-a întors împotriva lui.

¹⁴ G. MAIER, *Evanghelia după Luca: Comentariu la Noul Testament*, IV-V, Lumina Lumii, Korntal 1999, 650.

Parabola lucrătorilor din vie (Mt 20,1-15) Isus nu va termina parabola interogându-i pe auditorii lui ci va lăsa ca personajele puse în scenă să fie purtătoarele de cuvânt a interlocutorilor săi.

Parabola începe prin a informa ascultătorii foarte exact asupra salariului pe care-l vor primi muncitorii angajați de dimineață: s-au pus de acord asupra unui dinar pe zi. Odată atenția alertată asupra acestui punct, se întreabă cât vor primi următorii, căroro nu li s-a făcut decât o promisiune vagă, și mai ales cei din ora a unsprezecea, pentru care acest punct nu a fost atins. Curiozitatea crește când stăpânul îl cheamă pe îngrijitor și îi cere să plătească muncitorii începând cu cei din ceasul al unsprezecelea, dar fără să spună cât vor primi aceștia. Surpriză! Ei vor primi un dinar, salariul pentru douăsprezece ore. O nouă surpriză! Primii muncitori trebuie să se mulțumească cu un denar, nimic mai mult! Reacția lor va fi evident cea a auditorilor: nu este drept! Cu multă artă naratorul (Isus) îi conduce pe auditori să fie de partea primilor muncitori, să se identifice în mod spontan și fără rezerve cu ei. Protestul muncitorilor este de asemenea și al lor. Dar, nu va întârzia răspunsul proprietarului dat muncitorilor și prin aceștia auditorilor: nemulțumirea voastră nu se datorează grijii voastre de dreptate ci mai degrabă ochiului vostru rău față de camarazii voștri, care nu acceptați să fie tratați ca și voi.

Parabola fiului risipitor (Lc 15,11-32), procedeul este mult mai rafinat încă. Punctul de vedere al auditorilor este reprezentat de două ori. Mai întâi în cuvintele fiului risipitor când el se recunoaște rușinat de numele de fiu și își propune să se reîntoarcă la tatăl său ca muncitor salariat: este fără îndoială o soluție care va fi agreată de auditorii lui Isus.

Tatăl plin de milă

După cum am remarcat deja, de la un capăt la altul al parabolei, figura care domină este cea a Tatălui, care devine punctul de referință în funcție de care se definesc mai întâi depărtarea fiului mai mic, apoi revenirea în sine sau conștientizarea situației și, în sfârșit, hotărârea lui de a se întoarce.

Să ne aducem aminte că acest părinte nu a încetat să aștepte - în el recunoaștem imaginea lui Dumnezeu care așteaptă mai bine ca oricine, pentru că e singurul care cunoaște sfârșitul.

¹¹ „Apoi le-a spus: „Un om avea doi fii.

¹² *Cel mai tânăr dintre ei i-a spus tatălui: «Tată, dă-mi partea de avere ce mi se cuvine». Iar el le-a împărțit averea.*

Înainte să-și împartă averea, în inima lui, tatăl ar fi vrut să le vorbească fiilor săi, să-i avertizeze împotriva atâtor pericole pe care puteau să le întâmpine și să-i convingă că acasă puteau găsi tot ceea ce căutau ei în altă parte! Ar fi vrut să-i susțină cu autoritatea sa părintească și să-i țină aproape de el pentru a nu li se întâmpla nimic rău.

Însă iubirea sa e prea mare pentru a se comporta astfel. Nu poate forța, nu poate constrânge, împinge sau reține. Oferă libertatea de a refuza sau schimba o astfel de iubire.

”Tatăl este foarte generos în iubire. Nu este interesat de el însuși. E interesat să-l salveze pe celălalt, pe copilul său. Acesta este scopul vieții lui, demnitatea existenței sale. Nu-l interesează ce va spune lumea, că își va pierde autoritatea, dacă se va prezenta ca un părinte falimentar, cu un copil care își lasă casa și fuge departe până ajunge într-o țară păgână. Iubirea tatălui întrece judecata lumii și revolta fiului său. Din acest motiv nu vrea să-i dea o lecție în cuvinte”¹⁵. Nu vrea ca fiul lui să simtă ceva neplăcut din partea tatălui.

”Acum trebuie să-l lase să rătăcească, să pătimească, să învețe, să vadă personal, el însuși cum stau lucrurile. Tatăl știe că acest lucru e o primejdie de moarte, dar nu vede altă soluție. Boala fratelui mai tânăr nu se reglementează prin discuții, ci printr-o părăsire aparentă a acestuia din urmă, lăsat să învețe prin suferințele lui”¹⁶. Cuvintele și îndemnurile nu duc la nici un efect la oameni mistuiți de ură, de logica autojustificării, de osândirea tuturor celor cu care conviețuiesc.

²⁰ *... s-a ridicat și a mers la tatăl său. Pe când era încă departe, tatăl l-a văzut, i s-a făcut milă și, alergând, l-a îmbrățișat și l-a sărutat.*

²¹ *Atunci, fiul i-a spus: «Tată, am păcătuit împotriva cerului și înaintea ta; nu mai sunt vrednic să fiu numit fiul tău».*

Din text aflăm că risipitorul încă departe fiind, tatăl îl zărește și aleargă spre el. I se face milă de cel căit și cu un gest de mare iubire cade pe grumazul lui și îl sărută de

¹⁵ G. ZEVINI – P. G CABRA, *Op. Cit.*, p. 509.

¹⁶ *Idem*, p. 510.

nenumerate ori. În felul acesta, tatăl răpește iertării răceala unui gest solemn și îi conferă dulceața și căldura desăvârșitei afecțiunii și gingășii.

Acum fiul a înțeles și a primit răspunsul: tatăl a ascultat mărturisirea, o cunoaște înainte ca el să o rostească. Îl vede pe fiul său înainte ca acesta să se întoarcă... .

Îmbrățișarea tatălui sufocă mărturisirea fiului, oprind-o în clipa în care transpare partea cea mai sănătoasă a căinței, partea ce exprimă o conștiință de sine în fața gestului, păcatului săvârșit.

²² Însă tatăl a spus către servitorii săi: «Aduceți repede haina cea dintâi și îmbrăcați-l! Dați-i un inel în deget și încălțăminte în picioare.

²³ Aduceți vițelul cel îngrășat și tăiați-l: să mâncăm și să ne bucurăm,

²⁴ căci acest fiu al meu era mort și a revenit la viață, era pierdut și a fost găsit». Și-au început să sărbătorească.

Tatăl trece apoi la măsuri de ordin casnic și concret: poruncește să fie adusă degrabă haina cea dintâi a fiului, să i se pună inel în deget și încălțăminte în picioare celui înfometat și sărăcit, desigur celui desculț și îmbrăcat în zdrențe. Acestea cât privește persoana noului sosit; urmează dispozițiile privind sărbătoarea evenimentului: junghierea vițelului îngrășat și precizarea caracterului cât mai voios, mai îmbelșugat, mai jovial al petrecerii în pregătire: să mâncăm, să ne veselim. Așa se și întâmplă: când vine acasă fiul cel cuminte se aud cântece și jocuri. Petrecerea e în toi, fără reticențe și sfieli: oameni, cu inimă bună, râd, chiuie și dansează. Nimic rigid, afectat în această explozie candidă a iertării, a bucuriei și a mulțumirii.

²⁵ Însă fiul lui mai mare era la câmp. Când a venit și s-a apropiat de casă, a auzit cântece și jocuri.

²⁶ Atunci a chemat pe unul dintre servitori și l-a întrebat ce este aceasta.

²⁷ El i-a spus: «Fratele tău a venit, iar tatăl tău, pentru că l-a recăpătat sănătos, a tăiat vițelul cel îngrășat».

²⁸ Dar el s-a mâniat și nu voia să intre. Însă tatăl său a ieșit și-l ruga stăruitor.

²⁹ *El i-a răspuns tatălui său: «Iată, de atâția ani te slujesc și niciodată n-am călcat porunca ta. Dar mie nu mi-ai dat niciodată măcar un ied ca să mă distrez cu prietenii mei.*

³⁰ *Însă, când a venit acest fiu al tău care și-a mâncat averea cu desfrânatele, ai tăiat pentru el vițelul cel îngrășat».*

³¹ *Atunci, el i-a spus: «Fiule, tu ești cu mine totdeauna și toate ale mele sunt ale tale.*

³² *Dar trebuia să sărbătorim și să ne bucurăm pentru că acest frate al tău era mort și a revenit la viață, era pierdut și a fost găsit!»”*

Deși este plin de bucurie datorită întoarcerii fiului mai tânăr, tatăl nu-l uită pe fiul cel mare. Nu consideră ca fiind sigură prezența sa. Bucuria sa este atât de mare încât nu mai poate întârzia începerea sărbătorii, însă, imediat ce își dă seama de sosirea fiului mai mare, părăsește sărbătoarea, iese, merge în întâmpinarea lui și-l roagă să li se alăture. În ciuda dublei descendențe, tatăl nu are nici un fiu adevărat. Unul dintre ei a plecat, altul a trăit în casă ca un rob străin de sentimentele tatălui... . Întoarcerea celui dintâi demască adevărul despre celălalt. Fiul mai mare dă dovadă că are în mod fundamental aceeași identitate cu fiul revoltat, care-și urmează propria voință. Este vorba despre un om închis în lumea lui, cu pretenții, cu vise reprimite, cu dorințe nerealizate, dar, după el, pe drept merit cultivate .

Prima dojană a tatălui se face cu exclamația: Fiule! Adverbului negativ niciodată rostit de fiul cel mare, tatăl îi opune adverbul pozitiv întotdeauna. Ești întotdeauna împreună cu mine. Acesta este raiul, libertatea, bogăția fiului, faptul că rămâne în casa părintească, rămâne împreună cu tatăl, și toate ale tatălui îi aparțin lui.

Din această pericopă se pot propune spre reținere sintagmele referitoare la purtarea tatălui, în persoana căroră cei mai mulți exegeți îl recunosc pe Domnul Dumnezeu milostiv.

”Părintele Nicolae Steinhardt surprinde următoarele trăsături ale tatălui, respectiv, ale lui Dumnezeu: mărinimia lui Dumnezeu, noblețea, boieria lui, înfățișarea de cavaler, de nobil; iar ca virtuți sau calități: iertarea, mila, discreția, încrederea, dărnicia și bucuria sfântă. Tot acest părinte, Steinhardt ne mai întreabă dacă se poate vorbi despre nedreptatea lui Dumnezeu. În sensul că purtarea tatălui din parabolă pare de două ori deplin nedreaptă: față de fiul cel cuminte, care niciodată nu i-a călcat porunca și căruia în

veac nu i-a dat un ied să se veselească cu prietenii săi”¹⁷. A socotit firești truda și ascultarea fiului de treabă și nu s-a sinchisit cândva să-i manifeste mulțumirea ori afecțiunea părintească. Nu l-a tratat altfel decât ca pe un simbriaș. Iar dacă purtarea tatălui față de fiul cel cuminte este izbitor de rece și nepăsătoare, de distantă, față de celălalt - desfrânatul și risipitorul - este scandalos de entuziastă și iertătoare. Nu numai că-i îngăduie să se întoarcă acasă, dar văzându-l de departe, aleargă spre el, îi cade pe grumaz, îl sărută; poruncește apoi să i se dea haina lui cea dintâi, inel în deget, încălțăminte în picioare; în sfârșit, înjunghie vițelul cel îngrășat și se veselește cu toți cei din casă, mâncând, jucând și cântând.

Numai dreaptă nu poate fi numită această părtinire a vinovatului. De înțeles ar fi iertarea, însă dansul, zaiafetul, veselia (căci se auzeau cântecele și tropăiturile de la depărtare) - mai ales raportate la foarte zgârcita afecțiune dovedită celeilalte odrasle - nu pot să nu surprindă și să nu iște în cugetul cititorului ori ascultătorului parabolei serioase nedumeriri cu privire la felul cum înțelege tatăl dreptatea

Parabola talanților este mai puțin transparentă (*Mt* 25,14-30) Noi știm bine că al treilea servitor este rău: cum va putea auditoriul să se identifice cu El? Se poate crede că povestirea îl arată pe acest om excesiv de prudent, îngrijorat să nu riște și să păstreze intact depozitul pe care stăpânul i l-a încredințat. Astfel, el crede că are dreptate și se plânge de nedreptate din partea stăpânului său. Auditorii se pot recunoaște în El și să-și dea seama că răspunsul stăpânului îi privește¹⁸.

Parabola Semănătorului (*Mc* 4,3-8) se oprește asupra semințelor căzute lângă drum, pe pământ pietros, printre spini. Apoi, tonul se schimbă brusc cu ultimul verset și ceea ce se afirmă de rezultatul magnific obținut de către sămânța căzută pe teren bun. Sub forma sa descriptivă, această povestire ilustrează două puncte de vedere: cel al auditorilor care au impresia că se găsesc înaintea unui eșec complet, și cel al lui Isus care este sigur de un succes final splendid.

Sub forme diferite și grade variabile, primii destinatari sunt deseori incluși în parabolele evanghelice. Un rol le este rezervat, conform felului lor de a gândi, și trebuie să și-l asume pentru a percepe răspunsul pe care naratorul li-l adresează. Parabola se

¹⁷ Cf. N. STEINHARDT, *Dăruind vei dobândi*, București, 223.

¹⁸ G. MAIER, *Evanghelia după Luca: Comentariu la Noul Testament*, IV-V, Lumina Lumii, Korntal 1999, 360.

prezintă astfel ca un dialog deghizat în care naratorul are grijă să exprime starea în care să se regăsește interlocutorul său, pentru a-și da seama că punctul său de vedere nu este cel adevărat.

Omul poate să se identifice cu unul sau altul din personajele din parabolă. De exemplu în parabola bunului samaritean, îi revine fiecăruia să se identifice cu unul sau altul dintre personaje: cu preotul, cu levitul sau cu bunul samaritean! Parabola semănătorului propune o gamă de atitudini și îi revine fiecăruia să-și asume o atitudine sau alta: se regăsește în terenul de lângă drum unde păsările cerului au venit și au mâncat sămânța? Sau în terenul bun care va da rod bogat: „una o sută”.

Fiecare este lăsat să aleagă în propria lui conștiință, fără nici o presiune exterioară. Conștientizarea unei realități și mai ales a unei realități divine nu s-ar putea face fără această mijlocire: o trecere de la realitate vizibilă la una invizibilă, ca pentru David când reacționează la parabola lui Natan, strigând: „Acest om merită moartea”, fără să știe că este vorba de el.

Există de asemenea în parabole o capacitate de a pune în mișcare imaginația fiecăruia, ceea ce face activ și prezent la învățătura pe care o primește: el nu poate rămâne pasiv sau indiferent.

Cine este semănătorul? Este o chestiune spontană în parabola semănătorului. Cine este stăpânul viei care angajează lucrători în via sa? Cine este tatăl familiei? Cine sunt eu, fiul risipitor, sau fiul cel mare?

2.3. Despre ce vorbesc parabolele?

În ceea ce privește conținutul parabolele se pot împărți în patru grupe:

- parabolele seminței, sau de început;
- parabolele chemării, a trimiterii, în special legate de petreceri;
- parabolele celor pierduți și regăsiți, sau a reîntoarcerii;
- parabolele judecății sau sfârșitului.

Sunt patru tematici fundamentale pe care le vom vedea în următoarea ordine: sămânța (începutul), judecata (sfârșitul); pierduți și regăsiți (convertire).

În mod natural nu este posibil să fie incluse toate parabolele în aceste categorii, deoarece unele sunt mai diferite. Una dintre cele mai importante este a bunului samaritean, care nu este clar în ce categorie poate fi inclusă; poate fi văzută ca o parabolă de convertire, de trimitere (*mergi și fă și tu la fel!*)

În funcție de acțiunile, comportamentele la care se raportează, parabolele se împart în două mari grupe:

-parabole care privesc comportamentul ascultătorilor;

-parabole care arată comportamentul lui Isus sau cel a lui Dumnezeu

Ne vom opri la câteva exemple din această categorie.

Parabolele care privesc comportamentul auditorilor. Parabolele din această categorie sunt numeroase. Unele dintre ele recomandă o conduită determinantă, altele îi pun în gardă pe auditori împotriva unei conduite care ar avea pentru ei consecințe funeste.

Un exemplu de urmat este propus auditorilor în istoria Bunului Samaritean (*Lc 10, 30-37*), un exemplu negativ în istoria Bogatului lacom (*Lc 12, 16-20*), a Omului bogat și a săracului Lazăr (*Lc 16, 19-31*), a fariseului și a vameșului (*Lc 18, 9-14*)¹⁹.

În adevăratele parabole, auditoriul este invitat să ia exemplu pe *economul* necinstit (*Lc 16, 1-8*), de la omul care a găsit o comoară, de la neguțătorul care a găsit o perla de mare preț (*Mt 13,44-46*), de la omul care face calcule înainte de a construi un turn, de la regele care reflectează înainte de a se lansa într-un război (*Lc 14,28-32*). Exemple care nu trebuie urmate: sluga vicleană (*Mt 18,23-34*), servitorul care neglijează să-și valorifice talantul (*Mt 25,14-30*).

Comportamentul lui Isus sau cel a lui Dumnezeu. Pentru grupul al doilea de parabole se disting trei cazuri:

-Isus caută să explice conduita sa fără să se refere la conduita lui Dumnezeu;

-Isus explică conduita lui Dumnezeu fără a o pune în raport cu conduita sa;

-Isus explică comportamentul lui Dumnezeu legat de comportamentul său;

¹⁹ G. MAIER, *Evanghelia după Luca: Comentariu la Noul Testament*, IV-V, Lumina Lumii, Korntal 1999, 240.

Când Isus explică conduita sa fără a se referi la cea a lui Dumnezeu, Isus nu povestește parabole propriu-zise, ci sentințe parabolice. De exemplu în legătură cu vindecarea în zi de sâmbătă: *Cine va fi între voi omul care va avea o oaie și, de va cădea ea sâmbăta în groapă, nu o va apuca și o va scoate? (Mt 12,11).*

Când Isus explică comportamentul lui Dumnezeu, arată și consecințele pe care conduita lui Dumnezeu le presupune pentru om. De exemplu: comparația relație tatălui cu fiul său este semnificativă în acest sens: *Cine este omul acela între voi care, de va cere fiul său pâine, oare el îi va da piatră? Sau de-i va cere pește, oare el îi va da șarpe?... (Mt 7,9-11).* Comportamentul tatălui față de fiul său în parabolă arată comportamentul lui Dumnezeu față de omul care știe să-i ceară ajutorul și mai ales încrederea cu care omul trebuie să recurgă la ajutorul lui Dumnezeu.

Cazul cel mai original și mai interesant este cel al parabolilor care descoperă comportamentul lui Dumnezeu în relație cu comportamentul lui Isus.

Astfel oamenilor care îi reproșează că stă de vorbă cu vameșii și păcătoșii, Isus le vorbește despre Dumnezeu; păstorul care pleacă în căutarea oii rătăcite și care este plin de bucurie la regăsirea ei (*Mt 18,12-13; Lc 15,4-7*) arată grija lui Dumnezeu față de păcătos, grijă pe care Isus o arată efectiv.

Isus descoperă ascultătorilor care este lucrarea lui Dumnezeu de mântuire a oamenilor, lucrare ce se realizează prin Isus Cristos.

Repetată aceeași învățătură prin „parabola drahmei pierdute” (*Lc 15,8-10*), aceeași învățătură este îmbogățită în „parabola Fiului risipitor” (*Lc 15,11-32*) și a „Lucrătorilor din a unsprezecea oră”. (*Mt 20,1-15*)

Aceste două parabole arată condiția care va permite ascultătorilor să recunoască în lucrarea lui Dumnezeu lucrarea lui Isus: astfel că fiul cel mare nu poate să-l recunoască pe tatăl ca tată al său fără să recunoască în același timp și pe fratele său, și lucrătorul de la prima oră nu poate să recunoască bunătatea patronului decât simțindu-se solidar cu lucrătorul de la a unsprezecea oră. Ascultătorii lui Isus nu vor putea să recunoască și să accepte iubirea lui Dumnezeu pentru păcătoși, descoperită în lucrarea lui Isus, decât dacă vor fi capabili să împărtășească această iubire recunoscându-i ca frați pe păcătoși, față de care ei încercă numai sentiment de dispreț.

2.4. Parabola Fiului risipitor (Lc 15,11-32)

Capitolul 15 din evanghelia după Luca prezintă trei parabole:

- parabola oii pierdute (15,4-7)
- parabola drahmei pierdute (15,8-10)
- parabola fiului risipitor

Cele trei parabole sunt prezentate una după altă, și au ca introducere versetele 1-2:

Și se apropiau de El toți vameșii și păcătoșii, ca să-L asculte. Și fariseii și cărturarii cârteau, zicând: Acesta primește la Sine pe păcătoși și mănâncă cu ei.

Aceste cuvinte, de introducere, ne arată motivul pentru care Isus povestește cele trei parabole și de asemenea ni-i arată pe interlocutorii lui Isus: „vameșii și păcătoșii”, care vin să-l asculte și „fariseii și cărturarii”, care-l critică că stă la masă cu vameșii și păcătoșii.

Parabola Fiului Risipitor este considerată mereu o perlă între alte parabole. Învățătura este aceeași ca și în celelalte două parabole: Isus descoperă milostivirea lui Dumnezeu și bucuria mesianică pentru convertirea păcătoșilor. Titlul dat acestei parabole nu este potrivit deoarece figura dominantă de la un capăt la celălalt al parabolei este figura tatălui.

Scena în totalitatea ei este centrată asupra tatălui, a cărei bucurie pentru întoarcerea fiului risipitor și profunditatea iubirii paterne reprezintă o enigmă pentru fiul mare și pentru servitor²⁰.

Isus arată atitudinea Tatălui față „de ceea ce era pierdut”. Fiul însuși, aflat în culmea nenorocirii folosește același verb, ce înseamnă „a pierde” și a „pieri”, pentru a descrie trista sa soartă: *Câți lucrători ai tatălui meu au pâine din belșug, iar eu mor aici de foame!* Același verb apare și în exclamația de bucurie a tatălui: *„Trebuie însă să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat.*

²⁰Cf. Joachim JEREMIAS, *Parabolele lui Isus*, 171.

Dar, pentru a înțelege mai bine parabola trebuie să ne întrebăm în ce a constat păcatul fiului risipitor. În versetul 13 se vorbește despre viața sa dezordonată; la versetul 30 fiul mare îi reproșează risipirea averii în desfrânare. Nu pare că falimentul depinde foarte mult de comportamentul său imoral. Vina lui se datora raportului său cu Dumnezeu și nu cu tatăl natural, pentru că a cheltuit banii proprii, care îi reveneau ca moștenire. Se pare că fiul a păcătuit „*la cer și înaintea ta (tată)*”, refuzând să se comporte ca fiu, să primească iubirea de fiu, pretinzând să-și poarte singur de grijă, ca Adam în Eden. Acest păcat al fiului risipitor este exprimat prin părăsirea casei părintești. Aceasta corespunde noțiunii biblice de păcat: păcătosul se îndepărtează de Tătăl ceresc; dacă se convertește se întoarce la el. Parabola are două părți: prima parte (vv. 11-24) are un sens complet în ea însăși și ilustrează tema milostivirii divine. A doua parte (vv. 25-32) reprezintă răspunsul lui Isus la murmurările fariseilor și conține învățătura principală în contextul apologetic în care este introdusă. Ca de obicei, accentul cade pe a doua parte a parabolei: Isus le reproșează fariseilor că se comportă ca fiul cel mare din parabolă, în contrast cu bunătatea mântuitoare a lui Dumnezeu²¹.

vv. 11-12 *Și a zis..* Parabola este separată de celelalte două prin această formulă de tranziție. Sunt prezentați foarte pe scurt protagoniștii, un tată și doi fii. Fiul cel mic cere în mod legitim partea sa de moștenire, care după lege corespundea cu o treime din bunurile mobile, în timp ce patrimoniul imobiliar revenea integral primului născut.

vv. 13-16 Fiul pleacă într-o țară străină, cu gândul că se va bucura de viață, în plină libertate. Dar, cheltuindu-și banii, este constrâns să pască porci, neputând să se hrănească nici cu roșcovele porcilor. Munca sa reprezenta pentru un evreu, culmea dizgrației, pentru că era interzisă de lege creșterea porcilor, considerate animale impure. Fiul risipitor a ajuns astfel într-o situație grea, din cauza îndepărtării de credința părinților și pentru viața lui desfrânată.

vv. 17-24 Ajuns în culmea disperării, fiul cel mic „venindu-și în sine”, recunoaște greșeala sa și hotărăște să se reîntoarcă la Tatăl. Își dă seama că a păcătuit împotriva lui Dumnezeu (= cerul) și împotriva părintelui.

Versetul 20, culmea povestirii. Fiul risipitor face drumul de reîntoarcere, schimbând cursul vieții sale, care l-a purtat la mizerie și disperare. Tatăl era acolo, îl aștepta, îi aleargă în întâmpinare și îl ia în brațele sale. Fiul înțelege că iertarea tatălui este totală și necondiționată și nu reușește nici măcar să-și completeze mărturisirea, pregătită înainte.

²¹ Cf. Joachim JEREMIAS, *Parabolele lui Isus*, p. 176.

Tatăl îl reabilitează, îl îmbracă cu haina cea nouă, semn de maximă onoare. Inelul, autoritatea sa, încălțăminte în picioare libertatea recuperată pentru că numai sclavii umblau desculți; vițelul îngrășat era rezervat pentru o sărbătoare de bucurie, la care trebuia să participe capul familiei pentru reabilitarea fiului, care „*mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat*”.

vv. 25-32 Este al doilea moment al parabolei. Fratele cel mare, întors de la muncă, nu intenționează să se asocieze sărbătorii tatălui, este deranjat de inițiativa tatălui și nu vrea să intre.

Tatăl își arată bunătatea și îi iese lui în întâmpinare încercând să-l înduplece. Îmbufnarea fiului mare exprimă mentalitatea comercială a fariseilor, care se simt creditorii față de Dumnezeu pentru observarea scrupuloasă a legii.

În fața lui Dumnezeu nu merge o observare rece și ipocrită a legii, ci o inimă bună. Numai înțelegând mesajul de milostivire a lui Dumnezeu, fariseii ar fi putut înțelege că primirea păcătoșilor corespunde planului de mântuire a lui Dumnezeu.

Parabola semănătorului (Mt 13, 3-23)

Această parabolă, împreună cu alte șase, prezintă realitatea misterioasă a Împărăției Cerurilor, realitate, pe care Isus o începe între oameni prin Întruparea Sa. Ioan Botezătorul a anunțat-o că este aproape. Ea vine de la Dumnezeu, se realizează în Isus Cristos. Nu se impune omului, dar asteaptă răspunsul lui. Omul cu indiferența lui, cu egoismul și cu împotrivirea lui fățișă poate să blocheze dezvoltarea Împărăției, ce se face într-o formă ascunsă și numai la sfârșitul timpurilor se va arata în toată splendoarea ei.

Iată, ieșit-a semănătorul să semene. Și pe când semăna... Se subliniază tema semănătorului și a seminței. Este vorba de imagini din viața agricolă, care nu sunt luate la întâmplare, pentru că prin intermediul lor se redau misterele împărăției.

Cele patru situații sunt:

Prima este prezentată fugitiv: sămânța cade pe cale, dar vin pasările și o mănâncă.

A doua este puțin mai dezvoltată decât prima. Este vorba de teren pietros și această imagine este completată de trei aspecte: nu avea pământ bun, nu avea pământ în adâncime, nu avea rădăcină. Și în această a doua situație neavând pământ s-a uscat²².

²² Cf. G. MAIER, *Evanghelia după Luca*, Lumina Lumii, Korntal 1999, 654.

A treia: *Altă sămânță a căzut în spini, a crescut, dar spinii au înăbușit-o și rod nu a dat.* Nu se spune că nu a crescut: în a doua situație, s-a uscat după ce a rodit, în timp ce în a treia situație s-a uscat după ce a dat rod. A crescut dar n-a dat rod care era scopul creșterii. Putem să ne amintim alte imagini asemănătoare: ficul cu frunze mari care nu dă rod; via Israelului care a rodit struguri sălbatici.

A patra situație: a seminței căzute pe pământ bun este dezvoltată mai pe larg.

Unde cade accentul în parabolă? Dacă parabola s-ar fi oprit la prima, la a doua sau a treia imagine, accentul ar fi pus pe soarta dureroasă a seminței. Isus ar fi avertizat să nu se încalce Cuvântul lui Dumnezeu. Accentul cade pe ultimul rezultat cu o particularitate. Există o exagerare în parabolă. O sămânță nu poate produce o sută nici în cele mai bune cazuri: există o exagerare în parabolă și acolo unde este exagerarea se află punctul nodal.

Sămânța este semănată, încredințată cursului vital al libertății umane; cu încredere, pentru că cine seamănă o lasă puțin în voia ei; cu lărgime, pentru că nu se uită unde seamănă, este adevărat că o parte din sămânță cade în afara câmpului; sămânța este ascunsă, este de abia perceptibilă la început; și totuși cu toate înfrângerile parțiale, rodul este bogat într-o formă extraordinară.

Tema rodului exprimă plinătatea așteptată pentru o trăire creștină, rodul Spiritului (caritate, bunătate, bucurie, pace).

În parabolă este necesar mesajul principal parabolei de interpretările morale. Mesajul principal se referă la prezența împărăției lui Dumnezeu în mijlocul nostru. Interpretările morale se referă la riscurile pe care sămânța le are când nu cade pe un teren bun.

Mesajul principal al parabolei este siguranța încolțirii. Dumnezeu, împărăția Sa, prezența Sa, puterea și iertarea Sa se vor arăta. Nu sunt motive pentru a ne descuraja. Trebuie să avem încredere chiar dacă prezența lui Dumnezeu întârzie să se arate. Riscul ca sămânța să nu rodească este real.

Evanghelistul Matei insistă asupra necesității de a înțelege semnificația profundă a mesajului spiritual al parabolei și a trăirii mesajului.

Primele trei tipuri de teren nu lasă ca sămânța să se dezvolte. Parabola arată că nici unul din cele trei tipuri de teren nu este bun: nici unul nu produce rod. Numai al patrulea este bun, simbol al atitudinii pe care Dumnezeu vrea să o găsească în cei care ascultă Cuvântul lui Dumnezeu.

Isus, „Parabola Tatălui”

Revenind la evanghelia după Marcu și mai precis la acea zi în care Isus vorbește numai în parabole. La sfârșitul zilei Isus pare să fi vorbit în zadar: *Și în ziua aceea când s-a înserat, a zis către ei: Să trecem pe țărmul celălalt. (Mt 4,35)* Domnul trece de cealaltă parte dormind la câpătâiul bărcii. Este noapte ca în momentul trecerii mării Roșii când Israelul a fost salvat de ape (*Ex 14*); este noapte ca la crearea lumii când Dumnezeu a separat apele de uscat (*Gen 1*); este noapte ca în seara în care Dumnezeu i-a făcut o promisiune lui Avraam, promisiunea unui urmaș (*Gen 15*). Cele trei nopți sunt nopțile lui Israel care anunță ultima noapte când Mesia va veni la miezul nopții (*Mt 25 1-6*) pentru a înlătura vâlul parabolilor.

Isus este mai întâi total pasiv: El doarme ca un mort atunci când o dramă se joacă în jurul lui. El pare absent. La rugămintea discipolilor Isus se trezește și poruncește mării. Învinge moartea și salvează pasagerii din barca lui Petru. Povestirea minunii capătă o semnificație pascală, devenind o adevărată mărturisire de credință pe care creștinul poate să o mediteze când totul merge rău și Dumnezeu pare absent.

„Ziua în parabole se termină” se termină în mod simbolic prin Paște. Ce este această zi care se termină în mod simbolic prin drama morții și învierii Domnului? Nu este oare toată viața lui Isus în timpul căreia a vorbit tuturor în parabole, fără să fie înțeles? A trebuit să vină rusaliile ca vâlul să fie înlăturat.

Isus este o adevărată parabolă de descifrat fiind în același timp și Dumnezeu și om. Isus însuși este semn, parabola dragostei lui Dumnezeu pentru omul pierdut, bolnav, slab, suferind și de fapt pentru cei „*săraci cu inima*”.

Isus nu se oprește numai la a povesti parabola Tatălui milostiv ci o exprimă în întreaga sa viață. Acest lucru este exprimat foarte clar de evanghelistul Ioan: *Filip I-a zis: Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns.. Isus i-a zis: De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu: Arată-ne pe Tatăl? Nu crezi tu că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl este întru Mine? Cuvintele pe care vi le spun nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl - Care rămâne întru Mine - face lucrările Lui. Credeți Mie că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine, iar de nu, credeți-Mă pentru lucrările acestea.(In 14,8-11)*

De atâta timp sunt cu voi, înseamnă: m-ați văzut vorbind, predicând, vindecând și trebuia să înțelegeți că Eu sunt semn, prezență a milostivirii Tatălui, că-l reprezint pe Tatăl. Evanghelistul Ioan spune despre Isus că este parabola Tatălui, dar spune mai mult că Isus este prezența Tatălui.

Tot în a patra evanghelie, către sfârșitul discursului de la Ultima Cină, Isus afirmă: *Acestea vi le-am spus în pilde, dar vine ceasul când nu vă voi mai vorbi în pilde, ci pe față vă voi vesti despre Tatăl. În ziua aceea veți cere în numele Meu; și nu vă zic că voi ruga pe Tatăl pentru voi, Căci Însuși Tatăl vă iubește pe voi, fiindcă voi M-ați iubit pe Mine și ați crezut că de la Dumnezeu am ieșit. Ieșit-am de la Tatăl și am venit în lume; iarăși las lumea și Mă duc la Tatăl (In 16,25-28).*

Vindecarea orbului din naștere, învierea lui Lazăr, înmulțirea pâinilor, convorbirea cu samariteana, erau moduri de a spune: Tatăl vă iubește; eu am venit de la Tatăl și mă reîntorc la Tatăl pentru a vă duce cu Mine²³.

Întreaga viață a lui Isus, comportamentul său cu lumea, modul său de a iubi se pot defini, în sens larg, parabola Tatălui.

²³ Cf. G. MAIER, *Evanghelia după Luca*, Lumina Lumii, Korntal 1999, 659.

CAPITOLUL III

CATEHEZA CREȘTINĂ ÎN URMAREA LUI ISUS

3.1. Cateheza creștină în timpul Sfinților Apostoli

Învățământul religios este unul din elementele constitutive ale activității desfășurate de către Domnul Isus Cristos între oameni și pentru oameni. După modelul Său și la porunca Sa, adresată ucenicilor Săi, pentru toate neamurile: *Mergand învățați toate neamurile!* (Mt 28,19). Învățământul religios creștin s-a practicat, de la început, prin viu grai, pe cale orală. Astfel, a primit denumirea de învățământ catehetic, iar mijlocul de desfășurare s-a numit cateheză. Se poate spune că învățământul catehetic are vechimea creștinismului. El a urmărit întotdeauna transformarea omului. Din omul păgân în creștinul noii legi, din creștinul simplu, obișnuit, într-un membru activ al Bisericii și al societății. Prin învățământul catehetic s-a transmis de la început de la formele simple, primare, până la cele mai complexe, învățătura creștină necesară vieții pământești, dar și cea necesară pentru a dobândi mântuirea, pentru viața pământească cât și pentru viața împărăției lui Dumnezeu care va fi pe pământul cel nou. Așadar catechismul învăța despre: conceptul monoteist, Sfânta Treime, Întruparea, moartea, Învierea și Înălțarea la cer a Domnului Isus Cristos Fiul lui Dumnezeu; despre Spiritul Sfânt, Biserică, Sfintele Sacramente și sfințirea prin ele; învierea morților, viața veșnică și a doua venire a Mântuitorului. Toate aceste învățături s-au cristalizat cu vremea în Simbolul Niceo-Constantinopolitan. În Biserică, cateheza s-a bucurat de un prestigiu imens. Acest prestigiu este dovedit de apariția de timpuriu a numeroaselor școli catehetice, de activitatea și lucrările scriitorilor bisericești și a Sfinților Părinți.

Pe la începutul secolului al III-lea, Clement Alexandrinul afirma: „Nici nu poate fi mai bună pentru urechi o parabola decât cateheza cea adevărată”²⁴

Modelul catehetic pentru Sfinții Apostoli și pentru Părinții Bisericii a fost Domnul Isus Cristos. El a fost și rămâne catehetul desăvârșit, modelul exemplar. Învățătura Sa, cuprinsă în Sfintele Evanghelii, este expusă simplu, dar este întemeiată pe argumente vechitamentare și pe argumente de viață. Argumentele vechitamentare sunt evidențiate în textele: *Și începând de la Moise și de la toți proorocii, le-a tâlcuit lor din toate Scripturile cele ce erau despre El* (Lc 24,27); *Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile* (Lc 24,45). Argumentarea prin viață rezidă în faptul ca Isus a trăit

²⁴ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, XII,129.3in P.S.B.4|1982, Edit. I.S.B.M. al B.O.R. pag.304. traducere de Dumitru Fecioru

personal marile adevaruri religioase și morale predate de El altora. El îi învața să trăiască așa cum trăia El. Le cerea să devină omul din ei ceea ce a ajuns omul întru El. De aceea, atât în cuvânt, cât și în faptă, nimeni nu-L putea vădi de păcat. (*In 8, 46*)

În epoca apostolică, cateheza s-a desfășurat ca o activitate premergătoare botezului, o activitate de convertire, dar la scurtă vreme și ca o activitate de fixare și aprofundare a învățăturilor religioase creștine. Ca pe o activitate premergătoare o exemplificăm cu două cateheze: cea dintâi a Sfântului Apostol Petru, susținută în Ierusalim de ziua Cincizecimii și cuprinsă în Faptele Apostolilor 2, 14-41; cea de a doua a Sfântului Apostol Pavel, susținută la Atena, în piața Aeropag și cuprinsă tot în Faptele Apostolilor 17,16-34.

Apostolii au învățat de la început prin viu grai, potrivit metodei catehetice a lui Cristos. Dar pentru fixare, ei au folosit deseori și scrierea. Chiar la începutul Evangheliei sale, Sfântul Evanghelist Luca scrie lui Teofil: *să te încredințezi despre temeinicia învățăturilor pe care le-ai primit.* (*Lc I, 4*) Nu-i mai puțin adevărat că lucrurile au stat și invers. Adică au folosit predica orală pentru fixare. De exemplu Sfântul Apostol Ioan scrie Bisericii din Efes: *Multe având a vă scrie, n-am voit să le aștern pe hârtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi și să vorbesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină.* (*2Ioan I, 12*)

Obiectul învățământului apostolic îl constituie: întruparea, moartea, învierea, înălțarea Domnului Isus la Cer, problemele morale ale vieții, Sfintele Sacramente, viața în Cristos.

În afară de scrierile Sfintei Scripturi, perioadei apostolice și celei a ucenicilor apostolici îi aparțin și alte scrieri catehetice. Cele mai importante care au ajuns până la noi sunt:

Învățătura celor doisprezece Apostoli „Didahia”, care cuprinde învățătura Mântuitorului, transmisă prin Sfintii Apostoli. Didahia s-a constituit ca o sinteză a învățământului catehetic și a fost utilizată de toți marii cateheti de mai târziu.

Constituțiile apostolice, sunt o colecție de cărți cu un cuprins de drept bisericesc, liturgică și catehetică. O colecție care se referă la rugăciune, catehumeni, ritul botezului.

Epistola lui Barnaba, cuprinde o adevărată teologie creștină, în 21 de capitole. Păstorul Herma este o lucrare în trei părți, cinci viziuni, 12 precepte și 10 asemănări.

Pildele sau asemănări care descriu viața morală pe care trebuie să o ducă catehumenii. De la această lucrare se face trecerea la genul de scrieri catehetice cu caracter apologetic.

A fost o vreme apostolică a convertirilor. Cei care instantaneu se converteau, erau botezați, și dacă nu atunci, ulterior li se administra harul Spiritului Sfânt, prin punerea mâinilor Apostolilor (*Fapte* 2,41;8,14-17;10,44-48;11,15-17). Dar acele vremuri trecând, cei ce doreau să intre în creștinism, trebuia în prealabil să-și însușească învățăturile religio-morale creștine și să își înceapă modelarea vieții în acord cu ele. De aceea exceptând pe copii, cărora li se administra botezul fără o cateheză în prealabil, dar cu mărturia nașilor care vor suplini lipsurile credinței, celor maturi li se rânduia o adevărată scolarizare. Chiar din secolul al-II-lea se poate vorbi de o organizare a catehumenatului. Factorilor existenți care conduceau la organizarea catecumenatului se adăuga și intensitatea cu care creșteau persecuțiile împotriva creștinismului, cărora trebuia să le stea împotriva creștini vrednici, bine pregătiți, apoi apariția a tot felul de erezii, care impuneau o cunoaștere tot mai temeinică a învățăturii. Așa se face că, dacă inițial catehumenii se împărțeau în doua clase, cei instruiți elementar și catehumenii mai înaintați, altfel spus, neperfecti și perfecti, cu timpul catehumenatul se organizează în trei clase, această durată, corespunzând celor trei ani de propovăduire a Mântuitorului. Clasele care compuneau acest sistem catehetic erau: *ascultătorii, ingenunchetorii și luminații*.

Ascultătorii, erau cei ce urmau a fi inițiați. Ei erau prezentați episcopului, însoțiți de doi bărbați de încredere. Înaintea episcopului făgăduiau să părăsească viața păgână și imorală și să stăruie în viața curată. Episcopul îi însemna cu semnul crucii, îi binecuvânta prin punerea mâinilor și printr-o rugăciune, și astfel erau primiți în rândul celor care puteau să asculte în parte, Sfânta Liturghie, mai precis: cântarea psalmilor, citirea Apostolului, a Sfintei Evanghelii și predica, după care ei părăseau adunarea.

Ingenunchetorii, erau mai înaintați în timp, cu un an, și în cunoașterea învățăturii. Aceștia puteau participa la Sfânta Liturghie, doar până la ectenia celor chemați, când erau poftiți afară, după ce în prealabil li se citea rugăciunea.

Luminații, sau competenții, cu 40 de zile înainte de Sfintele Paști, erau invitați către iluminare. În timpul *postului paresimelor*, ei erau izolați, petreceau în post și născută instruire, pentru că urmau să fie botezați. Botezul îl primeau începând din sâmbăta Paștilor. Odată cu botezul ei îmbrăcau o haină albă, pe care o purtau toată săptămâna de după Sfintele Paști, care săptămână s-a numit, din această cauză, luminată. Cu vremea, botezul se mai putea primi și în ajunul altor sărbători creștine: al Nașterii Domnului, al Botezului Domnului, al Coborârii Spiritului Sfânt și în ajunul Floriilor. De aceea la aceste sărbători se cânta și se cântă și azi o cântare specifică botezului: „Câți în Cristos v-ați botezat, în Cristos v-ați și îmbrăcat, Aliluia”. După botez, celor deveniți de acum credincioși, li se țineau *cateheze mistagogice*, de aprofundare în mistica creștină, de cunoaștere a tuturor Sfintelor Sacramente.

Spre sfârșitul secolului al-V-lea, instituția catehumenatului, așa cum a fost ea prezentată aici, a pierdut din valoare, din lipsa subiecților de catehizat, întrucât cei nebotezați erau de-o vârstă tot mai mică și curând s-a trecut la botezarea copiilor. Copii, botezați de mici, au intrat sub oblăduirea Bisericii, a nașilor și a părinților credincioși și ei.

3.2. Cateheza creștină în timpul Sfinților Părinți ai Bisericii

Sfinții Părinți, ca urmași direcți ai Sfinților Apostoli, au fost moștenitori fideli ai învățaturii evanghelice. Continuând tradiția harului, ei au clădit tradiția bisericească și au cultivat cu o conștiințiozitate inegală magisterul divin, convinși că alături de iluminarea prin har, mintea oamenilor se luminează prin activitate didactică, prin care, de fapt, se descoperă, dar, mai ales, se aprofundează adevărurile de credință necesare spre fapte bune și spre zidirea *omului nou, care se înnoiește spre deplina cunoștință, după Chipul Celui ce l-a zidit (Col 3,10)*.

Pentru o astfel de realizare, dintru început, Domnul Isus Cristos S-a arătat învățător, precum însuși zice ucenicilor: *voi Mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul, și bine ziceți, căci sunt. (In 13,13)* Iar mai târziu, având toată puterea în cer și pe pământ, încredințează această slujire ucenicilor Săi: *Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ. Drept aceea mergând învățați toate neamurile! (Mt 28,18-19); Iar ei, plecând au propovăduit pretutindeni și Domnul lucra cu ei și întarea cuvântul, prin semnele care urmau (Mc 26,20)*, dar apostoli nu s-au limitat doar la al propovădui tuturor, ci au asigurat și continuitatea acestei slujiri, așezând prin cetăți și ținuturi urmași vrednici care să ducă mai departe această slujire. Sfântul Apostol Pavel o arăta deslușit, când scrie ucenicului său Tit: *Pentru aceea te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc (Tit 1,5)*; precum și ucenicului tău Timotei: *Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare și învățătură. (2 Tim 4,2)* Iar acești ucenici apostolici au întemeiat catehumenatul, pe care l-au desăvârșit, pentru vremea dată lui. Urmașilor lor, Sfinții Părinți, au considerat, asemenea celor de mai înainte, că cel mai eficace mijloc de educație religioasă-morală creștină este cateheza. Prin ea se poate transmite doctrina și morala necesară atât celor deja botezați, pe care nu-i aștepta înainte doar administrarea unui sacrament, adică botezul, ci viețuirea în Cristos.

Pentru exemplificarea acestei slujiri, în epoca patristică folosim viața și opera Sfinților Părinți, Chiril al Ierusalimului și Atanasie cel Mare al Alexandriei. Alegerea lor se datorește unor motive de suflet. Întrucât Domnul Isus a poruncit ucenicilor Săi *să propovăduiască în numele Său pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începând de la Ierusalim, (Lc 24,47)* l-am ales pe cel dintâi, iar pentru cel de-al doilea,

întrucât la Alexandria Egiptului ființa cea mai mare bibliotecă a lumii, pentru acele timpuri.

Sfântul Ciril al Ierusalimului

Despre Sfântul Ciril știm doar că s-a născut în unul din anii 313-315, în Ierusalim sau în împrejurimile lui, că s-a călugărit de tânăr, este hirotonit ieromonah de către episcopul Maxim al-II-lea al Ierusalimului, căruia îi va urma în scaunul episcopal prin anul 348. Participă la Conciliul al-II-lea Ecumenic din 381 de la Constantinopol unde își aduce contribuția alături de alții. Pentru viața lui curată și pentru râvna de apărător al Bisericii, este trecut în rândul sfinților la Conciliul de la Niceea din anul 787. Sfântul Chiril a lăsat o moștenire didactică și teologică bogată și interesantă. Cea mai însemnată lucrare a sa o constituie Catehezele, în număr de 23, precedate de o Procateheză.

Catehezele au o alcătuire simplă, limpede, atrăgătoare. Se pare că au fost rostite spontan, fără o scriere în prealabil și că prin stenografiere, au fost ulterior așezate în scris.²⁵

Catehezele au fost răspândite de timpuriu în Biserica Răsăriteană. Au ajuns și pe teritoriul țării noastre, prin intermediul Sfântului Niceta de Remesiana, prin secolul al-IV-lea. Prima traducere românească aparține lui Samuil Micu, prin anul 1788.

Principiile educației religioase aplicate de Sfântul Ciril în activitatea sa catehetică, nu le găsim expuse sistematic, dar ele se structurează organic în expunerea catehezelor sale. Convingerea de la care pornește Sfântul Chiril este aceea că, ascultătorii săi nu trebuie să devină posesori ai unor cunoștințe abstracte, ci trăitori ai vieții creștine. Astfel, el se adresează nu doar intelectului, ci facultăților spirituale în general, deci și voinței de a fi creștini și mai ales simțirii creștinești. Cu toate acestea desprindem următoarele principii: psihologic, intuitiv, al interesului, al activității, al învățământului practic, educațional, al repetiției, ecleziologic și cristocentric.

Principiul psihologic

În cadrul acestui principiu, Sfântul Ciril dorea ca învățământul său să țină seama de lecțiile dezvoltării spirituale, să respecte individualitatea persoanei, predispoziția psihică, posibilitățile gândirii, puterea voinței și iubirea de Dumnezeu. Acestea în

²⁵ Le Bachelet, Saint Cyrille de Jerusalem. Ecrits de Saint Cytille. Cateheses. In Dictionnaire de Theologie Catholique. Tom. III. Col.2543 "Saint Cyrille ne les ecrivit pas, il les precha non de memoire mais d'abondance "ex tempore pronuntiateae", la stenographie, les recuill et nous les a transmis"

contextul în care avea înaintea un auditoriu diversificat ca vârstă, atitudini, gen și stări sociale. Grație principiului psihologic, Sfântul Kiril se acomodează fondului apercetiv și este înțeles de toți, în cadrul principiului psihologic, el folosește analogia - exemplu cu focul care pătrunde fierul înfierbântat - spre a înțelege cum harul divin pătrunde toate părțile lăuntrice ale omului spre a-l îndumnezei; de asemenea, exemplifică timpul instruirii cu cel al sădării pomilor, timp cerut de firea lucrurilor, pleacă totdeauna de la noțiunile cunoscute spre cele necunoscute, de la cele concrete spre cele abstracte, îmbinând sensul literar cu cel alegoric și făcând mereu apel la funcțiunile gândirii, ale voinței și ale simțirii. Așa făcând, Sfântul Kiril se acomodează gradului de dezvoltare psiho-somatică a catehumenilor săi, reușind să trezească în sufletele lor plăcutul fenomen al emoției creștine de luminare și întărire, atât prin efort intelectual, cât și prin rezonanța afectivă, prin care ușura înțelegerea și pătrunderea cunoștințelor expuse.

Principiul intuiției

Sfântul Kiril folosea interesante mijloace intuitive, prin prezentarea unor realități din natura înconjurătoare, considerând că vederea acordă mai multa crezare decăt auzul, precum și prin povestirea plastica, vie, interesantă.

De exemplu, viața bogată în fapte bune este asemănată cu vița cea roditoare; cel rău este asemănat cu via fără de rod și cu smochinul neroditor (*Mc* 11,13-20), despre cunoașterea lui Dumnezeu zice: „Dacă nu putem să bem tot fluviul, oare să nu luăm cu măsură nici atâta apă de cât avem nevoie? Sau dacă nu putem mânca toate fructele din grădina în care am intrat, să nu gustăm nici una din ele?”²⁶ Cu privire la Învierea Domnului, spune că Acela care a zidit lumea din nimic este în putere a învia din morți; prefacerea Sfintelor Daruri în Trupul și Sângele Domnului o leagă de minunea prefacerii apei în vin, de la nunta din Cana cea din Galileia. Iar pentru înțelegerea tuturor el cere pocăință și rugăciune, două mijloace prin care intuiția este lucrătoare.

Principiul interesului învățământului

Cunoscând că învățământul trebuie să fie necesar, plăcut, dar, mai ales interesant, spre a trezi sufletul la activitate, Sfântul Kiril anunța dinainte că mai sunt multe alte adevăruri trebuitoare, nedescoperite încă, pe care însă le va descoperi la întâlnirile care vor urma. De asemenea chiar prezintă tematica următoarei cateheze. Forma învățământului său s-a dovedit a fi bună. Ea a trezit în sufletele ascultătorilor conștiința și năzuința de a înainta în cunoștințe folositoare și în urcușul spiritual .

²⁶ Sfântul Kiril al Ierusalimului, *Cateheza a VI-a*, Partea I. 153.

Principiul activității

Folosind acest principiu Sfântul Ciril caută să-i formeze pe catehumeni ca persoane active, care nu așteaptă totul de-a gata, ci lucrează ei înșiși pentru a dobândii bunurile mântuitoare. El însuși, pedagogul, recunoaște că nu le poate prezenta toate cunoștințele necesare, acestea fiind foarte multe, dar că ei, catehumenii, sunt datori să le caute. Mâinile lor să fie pregătite nu doar spre a lua, ci și gata de lucru. Iată cum îi îndemna: „ai auzit că a fost răstignit, se cade să cercetezi cum acest adevăr a fost consemnat în scris (...) ai auzit că a înviat, trebuie să vezi dacă nu cumva ne batem joc de tine învățându-te acestea”²⁷.

Principiul educațional

Învățământul Sfântului Ciril urmărea nu numai cultivarea memoriei, ci și educația omului, formarea caracterului integru, un caracter religios-moral-social. Grație acestui principiu, Sfântul Ciril a căutat așezarea dintru început în catehumeni a unei conștiințe curate dezbrăcate de obiceiurile vechi, păgânești, îmbrăcate în evlavia creștină și-n toate virtuțile cuprinse de spiritul Evangheliei. Creștinul care nu vorbește lucruri nefolositoare, nu bârfește, nu ascultă clevetirile, ci lucrează cele plăcute lui Dumnezeu și de folos între oameni, acela este creștinul care și-a însușit adevăratul sens al învățământului catehetic²⁸.

Principiul repetiției sau al fixării

Experiența i-a făcut cunoscut Sfântului Ciril adevărul că prin repetarea unor noțiuni sau a unui principiu din partea educatorului se aprofundează și se asimilează mai temeinic acestea de către catehumeni. Este, de asemenea, evidentă repetarea nevoii de a participa la cateheze, pentru că prin ele se dobândesc cunoștințele necesare în lupta împotriva ereziilor. Sfântul Ciril consideră că înaintea prezentării Simbolului de Credință trebuie să se repete cunoștințele trebuitoare înțelegerii acestei mărturisiri de credință, prezentate în Crezul Apostolic, foarte succint și concis. În fine, pentru memorarea unor învățături deosebite, cât și a rugăciunilor, el folosește principiul repetiției sau al fixării.

Principiul eclesiologic

Învățământul Sfântului Ciril se desfășoară în biserică. Prin această modalitate se căuta legarea catehumenilor de biserică. Biserica era simțită ca o corabie a mântuirii, dar și ca mireasa lui Cristos și în fine, se simțeau în ea ca un adevărat trup tainic al lui Cristos, în care fiecare era un mădular mic, dar unic și trebuitor. Sfântul Ciril accentuează

²⁷ Idem, *Procateheza*, 9. Partea I. 45;17, p. 55.

²⁸ Sfântul Ciril al Ierusalimului, *Cateheze*. 5. Partea I 62.

caracterul universal al Bisericii, care dorește să cuprindă pe toți oamenii. Pentru aceasta el folosește argumentarea Vechiului Testament (*Lv* 8,3; *D t4*,10).

Principiul cristocentric

Centrul în jurul căruia gravitează toate catehezele sale, este Domnul Isus Cristos în relație cu iconomia Sfintei Treimi. Consacră activității Mântuitorului nu mai puțin decât șase din catehezele sale (X-XV). Nu-i mai puțin adevărat că și în celelalte cateheze accentul pe iconomia divină în Cristos prin Sfântul Spirit este evident. Dintru început, în Cateheza I-a, el îl prezintă pe Isus ca pe Mântuitorul adevărat, al celor pregătiți spre iluminare. Prezentarea Domnului Cristos o face în așa fel încât fiecare era convins că El, Cristosul: „nu era un om de rând, care a murit pentru noi. Nu era o oaie necuvântătoare. Nu era înger, ci Dumnezeu întrupat. Nu era atât de mare nelegiuirea păcătoșilor, pe cât de mare era dreptatea Celui care a murit pentru păcătoși”²⁹; de asemenea: "El este centrul vieții noastre, prezis de prooroci, în El toate s-au împlinit. Cristos este tuturor folositor: pentru cine are nevoie de bucurie. El este vița de vie, pentru cine are nevoie de iertare, El este usa, pentru cine are nevoie de rugăciuni. El este Arhiereul mijlocitor, pentru cel păcătos, El este mielul de jertfă. El se face tuturor de toate, dar prin fire rămâne ceea ce este”³⁰.

Prin activitatea sa catehetică, deosebită, Sfântul Kiril caută convertirea integrală a sufletelor catehizate, modelarea lor după principiile evanghelice, pentru a deveni capabili de a evita orice tentație spre păcat și de a trăi viața în Cristos, la nivelul descris de Sfântul Apostol Paul, care zice: *Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Cristos? Necazul sau strîmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia sau sabia? (...) sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înalțimea, nici adâncul și nici o altă faptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Cristos Isus, Domnul nostru (Rom 8,35-39).*

Sfântul Atanasie cel Mare

La fel ca și Sfântul Kiril, Sfântul Atanasie cel Mare are oportunitatea de a participa la Conciliul Ecumenic de la Niceea din 325, când împăratul Constantin a convocat

²⁹ Sfântul Kiril al Ierusalimului, *Cateheze*.5. Partea a II-a. XIII. 33. 349.

³⁰ Idem. Partea I. X. 5. 227.

prelații Bisericii, pentru a stabili adevărul de credință cu privire la divinitatea Lui Isus Cristos, deoarece atunci Biserica se confrunta cu erezia arianismului, care nega divinitatea Lui Isus. Sfântul Atanasie iese în evidență și se impune cu o terminologie valabilă și azi. Este vorba de termenul *cosubstantial* sau de-o ființă, terminologie aprobată de Sfântul Conciliu, care a înlăturat erezia, a așezat pacea în Biserică și l-a evidențiat pe Sfântul Atanasie ca pe un profund gânditor al celor dumnezeiești.

Învățătura Sfântului Atanasie are la bază metodele: corespondența, bunele relații și sinoadele.

Corespondența, îi ținea loc de conversație directă. Prin ea el urmărea să păzească pe cei ce nu căzuseră în erezie și să readucă la dreapta credință pe cei care se îndepărtaseră de ea. Episcopilor africani din Egipt și Libia le scrie între altele "Nimic să nu ne înduplece a ne despărți de dragostea lui Cristos, chiar dacă ereticii ne-ar amenința cu moartea. Noi nu suntem arieni. Noi suntem creștini (...). Fiți tari în credința pe care Părinții de la Niceea au mărturisit-o; apărați-o cu bucurie și curaj și încredere tare; fiți tuturor pildă și arătați tuturor că acum trebuie să ne luptăm pentru adevăr"³¹. Epistole asemănătoare trimite și Bisericii din Antiohia.

Relațiile cu reprezentanții bisericești este o metoda eficace pe care Sfântul Atanasie o folosește pentru refacerea unității bisericești. El întreține relații frățești și cu episcopii din Răsărit și cu cei din Apus. Și acest mod de lucru s-a dovedit de folos, mai ales atunci când a petrecut în exil și a fost primit cu dragoste la Treveri, de către Sfântul Maxim, iar la Roma la fel, de Episcopul Iuliu. Istoricul Sozomen scria despre ei: "Episcopul Romei și toți episcopii din Apus priveau lucrul acesta (exilul său) ca o violență contra lor înșiși, căci ei rămăseseră statornici în credința Conciliului de la Niceea, pe care o primiseră de la început. Când a venit Atanasie la ei, îl primiră cu bunătate și se însărcinară a-i face dreptate"³². Sfântul Vasile cel Mare, cu care, de asemenea, întreținea legături apropiate, îi scrie, prin anul 370,: "După puțina mea cunoștință despre starea lucrurilor, mi se pare că se poate da ajutor Bisericii numai pe o cale: dacă și episcopii apuseni vor lucra împreună cu noi. Căci dacă ei ar vroi să transmită și asupra Bisericilor din părțile noastre zelul ce-l întrebuințează asupra unuia sau doi, atunci desigur vor fi foarte folositori pentru unirea tuturor (...). Dar cine poate realiza scopul acesta afară de tine? (...) Cine se bucură de mai mare cinste în fața întregului Apus, decât capul tău cel cărunt și cuvios? (...) . Roagă-te Domnului pentru harul de a trimite Bisericilor un semn al păcii!³³. La rândul său, Sfântul Atanasie trimite Sfântului

³¹ Sfântul Atanasie, *Epistola encyclical ad episcopi Aegypti et Lybiae*, nr. 20, in P.G.XXV, 585.

³² Sozomen, *Istoria Bisericească*, trad. Mitru I. Gheorghian. III. 2, 88.

³³ Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole*, 516.

Vasile pe preotul Petru, iar Sfântul Vasile îi trimite la rândul său pe diaconul Doroftei, care, povățuit de Sfântul Atanasie, va avea misiunea de a merge la Roma, spre a interveni pentru ajutorul necesar.

Sinoadele locale erau organizate de Sfântul Atanasie pentru fundamentarea învățaturii creștine. Sfântul Atanasie se luptă nu cu păgânătatea, nici cu ignoranța, ci cu creștinii intelectuali și eretici. Drept urmare folosește o metodologie adecvată, prin care este mereu cu un pas înaintea adversarilor credinței, măcar că era de multe ori, trupește departe de ei.

Astfel pentru catehetul de pretutindeni și din toate timpurile, Sfântul Atanasie rămâne mereu actual, care dă exemplul de activitate didactică, misionară și ecumenică, pentru apărarea dreptei credințe.

3.3. Școlile catehetice în răsărit

Școlile mai însemnate sunt:

- școala din Alexandria
- școala din Cezareea Palestinei
- școală din Antiohia Siriei
- școala din Ierusalim
- școala din Capadocia
- școala din Edesa

Școala catehetică apuseană

În Apus școala catehetică nu se leagă atât de centre civile cât de numele unor părinți bisericești reprezentativi. De exemplu, în Cartagena, pe coastele mediteraniene ale Africii, funcționa școala ce avea cateheți de seamă: pe Tertulian, Sfântul Ciprian și Sfântul Augustin. La Hippona se afla reședința episcopală a Sfântului Augustin, titanul părinte apusean, care a dat, pentru multe secole, imbold vieții bisericeștii apusene.

Din cele expuse rezultă cum în școlile catehetice patristice factorul important era catehetul. El dădea strălucire unui centru catehetic. El mijlocea încrederea cetățenilor, într-o vreme cu viață creștină adesea tulburată. Catehetul a fost un trăitor în Cristos și a

căutat să formeze caractere creștine. Din viața în Cristos s-a născut neîncetat viața nouă în Cristos. Aceasta a fost și rămâne scopul suprem al adevăratei catehizări creștine: formarea de caractere creștine prin trezirea și dezvoltarea vieții în Cristos.

Școlile mănăstirești

Odată cu organizarea vieții monahale, prin sec. al IV-lea, iau ființă și școlile mănăstirești. Este un timp propice dezvoltării cultural – religioase. Persecuțiile au încetat, credința religioasă se statornicea în formule concise și concrete, cât mai simple, dar și profunde, spre a fi accesibile tuturor și în același timp spre a cuprinde esența învățaturii evanghelice. În acest context se organizează monahismul, ca o formă de viață și de educație religioasă. Cuvântul nu-i fără substrat, ci dimpotrivă se va dovedi, că o dată cu încetarea catehumenatului, mănăstirile vor fi focarele de cultură și civilizație creștină, pentru întregul Ev Mediu.

Concret, în Răsărit viața monahală va fi organizată pentru început de mari viețuitori: Paul din Teba (341), Antonie cel Mare (356) și Pahomie, acestora le vor urma Sfântul Vasile cel Mare, adesea în sfat cu Sfântul Grigorie de Nazianz. Mai târziu Sfântul Ioan Casian.

Școlile mănăstirești erau rânduite cu internate având în același timp și discipoli din afară, care studiau doctrina și viața creștină, fără dorința de a îmbrățișa viața monahală.

Aceștia, după împlinirea vremii de școală, reveneau în societate. Cei interni erau mai ales cei care doreau să se dedice viețuirii monahale. Acest tip de școlarizare s-a menținut până târziu, în Biserica Răsăriteană.

În Apus școlile mănăstirești iau ființă odată cu ordinele monahale. Întemeietorul lor este Benedict de Nursia care înființează ordinul monahal al "Benedictinilor", în anul 529, pe lângă mănăstirea de la "Monte-Cassino" Italia. Odată începutul fiind făcut, școlile mănăstirești se vor înmulți.

Materialul didactic se compunea din Sfânta Scriptură, scrieri ale părinților Bisericii, cărțile de slujbă, dar și scrierile "încreștinate" ale unor filosofi antici precum Platon, Aristotel, etc.

În Răsărit, limba de predare era îndeosebi greaca, iar în Apus era, prin excelență, latina. Metoda obișnuită era "memorarea" mai cu seamă în Apus.

Școlile parohiale

Foarte mulți călugări, mai ales în Apus, au ajuns preoți la parohii atât în mediu urban cât și rural. Ei au înființat pe lângă biserici, *școli parohiale*. În aceste școli se citea din cărțile de ritual, se memora "Simbolul de Credință", "Tatăl nostru", "Cele zece porunci" și se făcea cântare religioasă.

Cateheza din perioada patristică se adresa de obicei oamenilor maturi, nebotezați, care doreau să intre în rândul credincioșilor creștini, ca membri ai Bisericii. După această perioadă, cei catehizați au început să fie copii botezați. Așa că aspectul și conținutul catehizării se transforma, potrivit cerințelor vremii.

În Apus cât și în Răsărit, copii primeau cele dintâi cunoștințe religioase în casa părintească. Familia a fost cea dintâi școală. Parinții, dar mai ales bunicii îndrumau primii pași ai copiilor spre Biserică, spre calea Domnului.

Pentru vârsta adolescenței și a maturității se pregăteau tinerii în vederea căsătoriei. Pentru a putea primi sacramentul căsătoriei, tinerii trebuiau să cunoască elemente importante ale credinței creștine, ca având copii să-i poată crește cu frică de Dumnezeu. Așadar ei frecventau Biserica, chiar și casa parohială, pentru a fi instruiți în vederea căsătoriei. Se mai păstrează acest obicei și azi în multe locuri. Clerul se îngrijea ca părinții și nașii să-și îndeplinească datoria față de copii, față de fini, când aceștia se apropiau de vârsta mărturisirii și a primirii Sfintei Împărtășanii, și de vârsta confirmării.

În secolul al-IX-lea, învățământul catehetic ia avânt prin grija deosebită pe care i-o acorda împăratul Carol cel Mare (768-814), în anul 800, Papa Leon al-III-lea îl încoronează împărat al Occidentului.³⁴ Acesta și-a propus să organizeze un învățământ religios general. El introduce chiar și obligativitatea învățământului. Legile și dispozițiile date de Carol cel Mare au avut rezultate bune.

Învățământul religios se centrează în jurul Sfintei Mărturisiri. Cele mai vechi documente filologice germane, din secolele VIII-IX, vorbesc despre aceasta.³⁵ În acest timp apar scrierile catehetice: Cartea mărturisirii și Oglinda mărturisirii.

Acestea tratează cu precădere cele zece porunci, despre păcate, pregătirea pentru spovedanie și Prima Împărtășanie. Rolul acestor scrieri sunt demonstrate de tradiția Bisericii Romano-Catolică, potrivit căreia și azi se face o pregătire specială a copiilor și a tinerilor.

³⁴ M. D. Popa, C. Horia Matei, *Mica enciclopedie de Istorie universală*, București, 1988, 519.

³⁵ *Ibidem*

Partea covârșitoare a învățaturii nu s-a transmis prin scrieri, ci prin viu grai. De asemenea, s-au folosit și alte mijloace accesibile masei largi de credincioși, cum ar fi tablele mari de lemn așezate în biserici, școli, spitale. Pe aceste table erau scrise poruncile, opreliștile și rugăciunile importante. Dar cum cei mai mulți nu știau carte, la slujbele divine se repetau crezul, poruncile, virtuțile, păcatele și se străduiau creștinii a le rosti acasă dimineața și seara, de unde este prezent, până astăzi, acest obicei și la noi.

Alt mijloc adecvat catehizării era pictura, o biblie în imagini; și chiar și teatrul, care reprezenta îndeosebi scene legate de întruparea Domnului. Cu timpul se întocmesc cărți speciale, destinate catehizării. Ele se vor numi "catehisme".

Biserica românească a fost mereu o adevărată școală a poporului nostru. Așa au simțit-o generații după generații, credincioșii ei. Iar mai târziu este mărturisită astfel de cărțile catehetice apărute prin strădania vrednicilor ei slujitori.

Religia se predă în școală, iar pentru pregătirea preoților se vor înființa seminarii și academii de teologie. Menționăm doar că la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec al XX-lea, învățământul religios devine obligatoriu în toate școlile statului și că sub patronaj bisericesc funcționau "școli confesionale" și "școli medii".

La începutul secolului XX, didactica și pedagogia laică realizaseră progrese. Azi învățământul și educația trebuie să se bazeze pe principiile doctrinei catolice; profesorii să se remarcă prin doctrina dreaptă și prin viață morală.

Învățătura și educația religioasă catolică date în orice școală sau transmise prin diferite instrumente de comunicare socială depind de autoritatea Bisericii; este de datoria Conferinței Episcopilor să dea norme generale cu privire la această sferă de activitate, iar datoria Episcopului diecezan este de a o organiza și de a o supraveghea.³⁶

3.4. Scopul și rolul catehezei

Studiul Cateheticii nu este nici prea ușor, nici prea greu și imposibil, ci frumos, ideal, pasionant și plin de actualitate, sub raportul cerințelor sufletești ale oamenilor, ca și al spiritului de fond al Bisericii. Misiunea Bisericii, ca și a mijloacelor sale de acțiune este veșnică, ca și întemeietorul ei, Domnul Isus Cristos, care este același, precum scria și Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către evrei: *Isus Cristos și ieri și astăzi și în veci este același* (Evr 13,8).

³⁶ Isidor Martinca, Dreptul Canonic, Editura Universitatii din Bucuresti, 2005. Pag.272

După Sfântul Botez și celelalte Sfinte Sacramente, ca mijloace de mântuire, cateheza se sprijină pe respectarea modului conștiincios cum instruim sufletele, cum am făcut să se înțeleagă Sfânta Scriptură, cum le-am îndrumat și întărit în credință, cum le-am înrourat sufletele cu lumina Evangheliei, cum am făcut să se aprindă în ele virtuțile morale creștine spre a putea odrăsli fapte și acțiuni, vrednice de sufletele, care prin Sacramentul Sfântului Botez *se îmbracă cu Cristos (Gal, 3,27)*. Iată de ce prima acțiune a Sfinților Apostoli, la 10 zile după înălțarea Domnului Isus Cristos la ceruri, după coborârea Sfântului Spirit, în Duminica Rusaliilor - a fost aceea de a împlini voința Domnului Cristos, de a învăța, de a propovădui Evanghelia, de a pregăti ucenici, spre a-i putea boteza și a-i face vrednici purtători ai numelui lui Cristos, întru care se botează și se îmbracă în toată ființa. Cel ce istorisește această primă acțiune a Sfinților Apostoli, este Sfântul Evanghelist Luca, în cartea Faptele Apostolilor, unde ne relatează înflăcărata cateheza a celui mai în vârstă ucenic al Domnului, Sfântul Apostol Petru, după care urmează rodul catehezei: *Dar ei auzind acestea, au fost pătrunși la inimă și au zis către Petru și către ceilalți apostoli: Ce să facem, bărbați frați? Iar Petru a zis către ei: Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Isus Cristos, spre iertarea păcatelor și veți lua darul Sfântului Spirit; Căci pentru voi este făgăduința și pentru copii voștri și pentru toți cei de departe, pe oricâți va chema Domnul Dumnezeu nostru... Deci primind ei cu dragoste cuvântul lui, s-au botezat și s-au adăugat în ziua aceea ca la 3000 de suflete. Și erau stăruind în învățătura apostolilor și în tovărășie și în frângerea pâinii și în rugăciuni... și în toate zilele așteptând cu un singur cuget în templu și cu bunătatea inimii, lăundând pe Dumnezeu și având har la Dumnezeu (Fapte 2,37-46)*.

Frumusețea studiului Cateheticii stă în primul rând, în preocuparea și pasiunea de a împărtăși cele necesare mântuirii tuturor sufletelor, în măsura de a face, nu teologi, ci buni creștini practicanți, conștienți de ceea ce mărturisesc și trăitori ai unei frumoase viețuri creștine. Fiindcă, într-adevăr, Catehetica ne îndrumă prin educația creștină propriu-zisă a sufletelor în imprimarea chipului lui Cristos în sufletul omului, spre a-l face omul lui Cristos, creștinul adevărat cu credință conștientă, cu mărturisire din convingere, cu viață evlavioasă și plină de roadele faptelor bune. Misiunea Cateheticii de a imprima chipul lui Cristos în suflete, este mai grea decât a pictorilor ce lucrează pe pânză, precum și decât aceea a sculptorilor, ce lucrează în lemn și în piatră. Este mai greu să-l imprimi pe Domnul Isus Cristos cu chipul cel viu și plin de viață dumnezeiască, în alte vieți de oameni, de buni creștini, decât să schițezi cu penelul pe pânza rece a tabloului. Dar este cu adevărat nobilă și superioară misiunea pentru acel ce se dedică practic o viață întreagă pentru a ridica sufletul și viața umană până la Domnul Isus Cristos și a-l reda vieții sociale ca adevărat bun creștin.

De aceea Catehetica impune preotului catehet și dascălului de religie și știința teologică dar și tehnică pedagogică creștină. Marele nostru părinte bisericesc, Sfântul Grigore de Nazianz, când privea frumusețea misiunii preotului, în tratatul său despre preoție, îl vede pe preot în această strădanie, de a imprima sufletului omenesc elanul sublim, care îl înalță cu sufletul până la Dumnezeu, pentru a-i reda strălucirea când se întunecă, de a o restabili dacă ea începe să se ștergă, de a-i pregăti sălaș lui Isus Cristos prin puterea Spiritului Sfânt. Justificat de aceste preocupări ale menirii preotului ca educator de suflete, Sfântul Grigore de Nazianz preamărește într-un cadru măreț noblețea preoției, tocmai în această misiune, de a educa pe om - ființa cea mai deosebită și mai complicată, misiune care comportă tehnica tehnicilor și știința științelor.

Așadar, Catehetica este studiul teologic practic, ce face legătura firească între știința teologică pură, din largul orizont al cunoștințelor teoretice și tehnica metodei, ori a artei, de a educa sufletul omenesc, punându-l în contact cu elementele revelate și modelul desăvârșit, Domnul Isus Cristos, Pedagogul desăvârșit, Dascălul neântrecut, Mântuitorul care s-a jertfit pentru toți din dragoste și deci Îndrumătorul desăvârșit (*Mt* 23,8-10), spre a-l transforma pe om și a-l reda vieții creștine, în puritatea în care l-a creat Dumnezeu dintru început. Iată de ce Catehetica are menirea de a transmite adevărilor revelate prin Sfânta Scriptură și studiul ei nu rămâne numai la simpla instruire, ci trece la acțiunea de a transforma ființa umană după voința lui Dumnezeu. Efectul catehezei nu este memorarea de noțiuni abstracte, ci fapte, acțiuni. Acesta este însuși motivul care-l face pe Sfântul Ioan Hrisostom să aștepte de la catehezele rostite nu simple memorizări, ci fructe, roade. Căci vorbirea nu este numai pentru a fi auzită ci ca să se arate prin acțiuni ce s-au săvârșit. Fiindcă examenul cel mai mare nu se dă față de catehet, ci față de Dumnezeu însuși, care cunoaște tainele inimii omului, de aceea, cuvântarea de acest gen cu scop bine precizat, poartă numele de cateheză, întrucât ea are acel ecou, care disciplinează interiorul gândirii și conștiința omului, chiar când catehetul nu mai este de față. Cateheza are acel rol minunat, ca în aceeași zi să se poată arunca sămânța în suflet și să se treacă și la secerișul roadelor. Dar pentru a semăna semințele Evangheliei, trebuie să le ai oricând la îndemână, iar pentru a răsări, a crește frumos și a rodi trebuie să pregătești cu multă grijă ogorul de semănat.

O adâncire treptată a problemelor catehetice este necesară pe de o parte, pentru a convinge de importanța și actualitatea cateheticii, iar pe de altă parte pentru a croi brazdă nouă și adâncă în suflete, spre desțelenirea ogorului, scoaterea pirului neștiinței și al inerției și semănarea în sufletul credincioșilor a semințelor Evangheliei Domnului Cristos, din care au răsărit în trecut mlădițele și ramurile cele mai rodnice și cele mai curate flori ale creștinismului.

Una din preocupările științifice ale Cateheticii a fost, este și rămâne desăvârșirea vieții religios morale, creștine în individualitatea creștinismului și deci al comunității Bisericii creștine.

Scopul suprem al cateheticii ne este înfățișat de însuși Domnul Isus Cristos în predica de pe munte, la începutul activității Sale: *Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este (Mt 5,48)*. Acesta este scopul Domnului Cristos. După cum restul predicii de pe munte din capitolele următoare completează idealul de pietate, de rugăciune, de desăvârșire al întregii vieți religioase morale, încât se mirau mulțimile de învățătura Lui: *Că îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor. (Mt 7,29)*

Desăvârșirea vieții credincioșilor este suprema temă pusă de Domnul Cristos în rugăciunea Sa către Tatăl, în care se roagă pentru Sine, pentru ucenici și pentru toți credincioșii: *Dar nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toți să fie una după cum Tu, Parinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. (In 17,20-21)*

Această desăvârșire a credincioșilor, dorită de Domnul Isus Cristos, a fost propovăduită și aplicată de Sfinții Apostoli, care-și făcuseră ucenicia de trei ani lângă Domnul devenind nu numai fideli ucenici ai Săi, dar stăruind în aceeași măsură de a face ucenici ai Domnului Cristos, precum le poruncise înainte de înălțarea Sa la ceruri. Această strădanie a Sfinților Apostoli o desprindem și din activitatea lor scrisă și anume din Epistolele trimise diferitelor comunități creștine. Astfel, citim la începutul Epistolei a II-a a Sfântului Apostol Petru: *Har vouă și pacea să se înmulțească în cunoașterea lui Dumnezeu și a lui Isus Domnul nostru. Dumnezeiasca Lui putere ne-a dăruit toate cele ce sunt spre viață și spre bună cucernicie, făcându-ne să cunoaștem pe Cel ce ne-a chemat prin slava și prin puterea Sa. Prin care El ne-a hărăzit mari și prețioase făgăduințe, ca prin ele să vă faceți părtași dumnezeieștii firi, scăpând de stricăciunea poftelor celei din lume. Pentru aceasta, puneți și din partea voastră toată sânguința și adăugați la credința voastră: fapta bună, iar la fapta bună: cunoștința, la cunoștință: înfrânarea; la înfrânare: răbdarea; la răbdare: evlavia; la evlavie: iubirea frățească, iar la iubirea frățească: dragostea. Căci dacă aceste lucruri sunt în voi și tot sporesc, ele nu vă vor lăsa, nici trândăvi, nici fără roade în cunoașterea Domnului nostru Isus Cristos (2 Pt , 1, 2-8).*

Problema cunoașterii Domnului Cristos nu se oprește la noțiuni teoretice memorate, la simple informații, ci încadrează trăirea credinței, a răbdării, a înfrânării, a evlaviei, a iubirii frățești, a dragostei, a tuturor virtuților teologice și a tuturor virtuților

morale creștine. Aceeași problemă a cunoașterii Domnului Cristos o pune Sfântul Apostol Pavel, rostind în Epistola către creștinii din Efes: *Spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea Trupului lui Cristos, până vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Cristos. Ca să nu mai fim copii, duși de valuri, purtați încoace și încolo de orice vânt al învățaturii, prin înșelăciunea oamenilor, prin viclesugul lor, spre uneltirea rătăcirii, ci ținând adevărul, în iubire, să creștem întru toate pentru El, Care este capul- Cristos (Ef 4,12-15).*

Numele de creștin l-au luat mai târziu acei ucenici credincioși, ce s-au străduit în râvna sfătuirii și exemplificării Sfinților Apostoli, precum aflăm în cartea Faptele Apostolilor, că după ce l-au adus pe Sfântul Apostol Pavel în Antiohia, a fost un an deplin de s-au adunat ei în biserică și au învățat mulțime multă. Deci, numai aceia care au fost cu adevărat ucenici în învățatură și în trăire de viață creștină s-au putut bucura, de numele de creștin. O exercitare laborioasă, cu profundă credință și voință îi anima pe cei convertiți la creștinism, precum le scria creștinilor din Efes Sfântul Apostol Paul, din închisoarea în care le scrie că era legat în lanțuri (cf. Ef 6,14-20).

Punând la inimă asemenea îndrumări apostolice și convinși fiind că Sfinții Apostoli nu numai că-i sfătuiau, dar ei înșiși prin privațiunile lor de la favorurile lumii acesteia, pecetluind cu jertfa vieții apostolatul lor, creștinii din toate comunitățile vremii trăiau o viață evanghelică exemplară, înfățișată prin descrierea martorilor oculari ai vremii, nouă celor din contemporaneitate.

Privind retrospectiv ansamblul pregătirii unei asemenea vieți de creștini, întrevădem fidelul ecou în inimi, în suflete și în viață, al învățăturilor, pe care Domnul Isus Cristos le-a dat în predica de pe munte, în dorința desăvârșirii omului așa precum au fost transmise prin cuvânt și exemplu de Sfinții Apostoli, spre a crea ucenici în vederea botezării celor vrednici. O asemenea viață creștină includea în sine trăirea virtuților teologice și morale creștine, în cadrul moralității individuale și colective sociale, o stare de evaluare sinceră, de puritate religioasă, spirituală, conștiința morală pentru poruncile Domnului Cristos revelate în Sfânta Scriptură, credința, speranța și dragostea în examenul suprem al judecății celei din urmă.

Creștinii credeau cu adevărat în Dumnezeu, nădăjduiau în viața viitoare, îl iubeau pe Dumnezeu și pe aproapele, către care revărsau atitudini de viață morală creștină.

Toate mărturisirile apologetice de adevăr istoric și bine verificat ne ajută să înțelegem că vestitele școli catehetice aveau un program ideal de a lucra, o concepție

înaltă și valorificau sufletul prin catehizare către înălțimea, adâncimea și lățimea staturii lui Cristos, după lecțiile Domnului Cristos.

Dacă ne întrebăm care este motivul pentru care se pune problema desăvârșirii morale, spirituale, religioase și instructive publice, răspunsul este acela pe care ni-l dau toți marii cateheți: pregătirea stării sufletești și vieții morale, pentru a se putea primi prin Sfintele Sacramente harul Sfântului Spirit, spre a-și da roadele sale binefăcătoare.

Astfel, catehizarea adulților din primele veacuri creștine, mergând mână în mână cu ritualul Sfintelor Sacramente administrate, pune problema scopului final al catehizării copiilor, tinerilor și adulților de astăzi, încreștinați de prunci. Sfintele Sacramente primite din pruncie pun pe măsura creșterii cu vârsta, adâncirea problemei de a fi din ce în ce mai vrednici sufletește, spre a le păstra darurile Sfântului Spirit fără întinare. Noi mărturisim împreună cu Sfântul Apostol Pavel că *roada duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, cumpătarea* (Gal, 5,22).

Mărețul ideal al Cateheticii este de a pregăti ucenici ai Noului Testament pentru darurile Sfântului Spirit. Iar acest ideal nu se poate realiza decât printr-o perfectă și continuă catehizare.

Observând scopul urmărit de Catehetica și idealul său măreț, ne punem o întrebare tot atât de importantă: dacă toate preocupările dascălului de religie sau ale preotului sunt ori nu realizabile, în ceea ce privește terenul de lucru și anume sufletul omenesc. Oare îi este proprie sufletului omenesc capacitatea de a primi aceste modelări, spre a atinge idealul desăvârșirii religioase, morale, creștine, pe care și le-a propus Catehetica? Adică, se conturează însăși problema potențialului psihologic religios creștin al sufletului omenesc.

Nu este cazul punerii unei astfel de probleme, când nu numai istoricul Cateheticii primelor veacuri creștine, dar când însăși istoria, privitoare la primele veacuri creștine, ne-a prezentat suflete eroice, ce s-au ridicat cu vrednicie la treapta sfințeniei, vrednice cu adevărat de harul lui Dumnezeu în viața de aici și de cununa lui Dumnezeu, dincolo de viața de pe pământ. Totuși, problema rămâne pusă, când ne interesează evidențierea și scoaterea în relief a tainelor sufletului omenesc, cu care se pot atinge asemenea înălțimi și se pot realiza bogate și nesfârșite acțiuni de viață superioară creștină, întrucât sufletul este „Chipul lui Dumnezeu” în om

CONCLUZIE

Parabolele rostite de Isus ucenicilor săi și celor care îl ascultau nu pot fi comparate cu nici o pildă a altor învățători; prin conținutul și mesajul pe care îl transmit, ele sunt unice. Dacă pildele altor învățători pot fi oarecum separate de autorii lor, parabolele lui Isus nu pot fi separate de persoana Sa. A nu-L înțelege pe Isus înseamnă a nu-i înțelege parabolele.

Parabolele apar ca o mijlocire necesară pentru ca rațiunea să se deschidă credinței, în măsura în care credinciosul pătrunde misterul revelat, în aceeași măsură va înțelege mai mult parabolele. Imaginile folosite în parabole sunt luate din lumea în care a trăit și a învățat Isus. Folosindu-se de imagini și evenimente din viața cotidiană a omului, Isus nu ne comunică noțiuni abstracte, ci prin intermediul realităților obișnuite, ne indică adevăratul fundament al tuturor lucrurilor.

În parabolele milostivirii, bucuria tatălui la vederea fiului considerat pierdut este comparată de Isus cu bucuria lui Dumnezeu pentru fiecare păcătos care se întoarce. Această bucurie este subliniată și în parabolele oii pierdute și a drahmei pierdute. Oaia și bănuțul erau pierdute, dar nu erau uitate. Aceasta este nădejdea noastră pentru cei ce sunt ai Domnului și sunt pierduți: ei sunt pierduți, dar nu sunt uitați. Inima Mântuitorului se gândește la ei.

Un gând pe care l-am preluat din conferințele domnului Andrei Pleșu este despre statutul creatural. Atunci când ești creatură și nu ești Creator, porți chipul lui Dumnezeu dar trebuie să te lupți să capeți și asemănarea cu El. Sa luam de exemplu bibliotecile: o bibliotecă care se respectă are întotdeauna un spațiu pentru volumele noi care trebuie să apară. Așa este și cu ființa creată: are întotdeauna un spațiu de creștere: unii se străduiesc să-l acopere, alții consideră că sunt bine așa. Ei bine, acesta este păcatul demonic! Creatura care nu înțelege că identitatea sa este parțială și că trebuie să-i adauge o supra identitate este instalată în rădăcina păcatului. Perfecțiunea creaturii este un orizont și nu un dat, iar cine ia acest orizont ca pe un dat este pierdut. Isus Cristos prin toată învățătura Sa în parabole, prin patimirea, Moartea, Invierea și Înălțarea la cer de unde L-a rugat pe Tatăl să ne trimită un Mângâietor și astfel, rămânând cu noi în Preasfântul Sacrament poate, dacă-I permitem să ducă acest orizont spre desăvârșire culminând cu acea „adormire”, cum a fost la Sfântul Ștefan și nu la moarte. Dacă Isus trăiește în om înseamnă că acesta nu v-a muri ci numai v-a adormi. Iată rolul imaginației în viața omului care și crede și gândește!

O altă simbolistică a vorbirii în parabole este dată de un exeget german. Menționez că ideea este preluată tot din conferințele ilustrului Andrei Pleșu. Exegetul neamț și-a amintit că în Evul Mediu, în pereții unor catedrale într-un anumit loc din zidărie era ascunsă o comoară și peste ea era o pictură. Cei care cunoșteau asta știau că dincolo de pictură este o comoară iar toți ceilalți vedeau acea pictură ca orice alta. Tot așa se întâmplă și cu parabolele lui Isus. Pentru cine are întrebările, pentru cine este gata să intre și are demarajul, ele trimit spre un mesaj; pentru toți ceilalți ele rămân o simplă pictură.

BIBLIOGRAFIE

Biblia, traducere, introduceri și note: pr. Alois Bulai și pr. Eduard Pătrașcu, Editura Spinenția, Iași, 2020

VOCABULARUL DE TEOLOGIE BIBLICĂ, Ed. Arhiepiscopia Romano-Catolică, București, 2001.

DEX, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Institutul de lingvistică "Iorgu Iordan", Ediția a II-a, București, 1996.

ANDREI PLESU., *Parabolele lui Isus, Adevărul ca poveste*, Humanitas, București, 2012

GOURGUES M., *Parabolele lui Luca, Din amonte în aval*, Spinenția, Iași, 2006.

JOACHIM J., VASILIOS G., MARKO I. R., NICOLAE S., JEAN-LUC M., CONSTANTIN N., *Cartea Fiului Risipitor, O Parabolă biblică în șase lecturi pentru omul contemporan*, Ed. A II-a, Deisis, Sibiu, 2005.

MAIER M., *Parabolele lui Luca*, Editura Spinenția, Iași, 2006.

MAREȘ C., *Teme biblice*, Editura ARCB, București, 2008.

MOISESCU V. V., *Fiul Risipitor, Istoria Tatălui iubitor, a Fiului pierdut și a Fratelui urător*, Editura Samuel, 200.

NOUWEN J.M. H., *Întoarcerea Fiului Risipitor*, Ed. Presa Bună, Iași, 1999.

PETERCĂ V., *Parabolele lui Isus*, Iași, 1985.

PETERCĂ V., *Curs exegetic despre Psalmi*, Iași, 1985.

STEINHARDT N., *Dăruind vei dobândi. Despre milă*, Dacia, Cluj-Napoca 2002.

WALVOORD F. J. and ZUCK B. R., *Comentariu al Noului Testament*, Fundația E.B.E. România și Editura Multimedia, Arad, 2005.

Documente papale

IOAN PAUL AL II-LEA, *Dumnezeu bogat în milostivire*, Scrisoarea Enciclică, *Dives in Misericordia*, Roma, 1980.

PAPA FRANCISC, *Scrisoarea apostolică către persoanele consacrate cu ocazia Anului Vieții Consacrate*, 21 noiembrie 2014.

Numele lui Dumnezeu este Milostivire, Editura Trei, 2016

Predici, Jubileul Milostivirii, 2016.

Audiențe generale, Jubileul Milostivirii, 2016.

Sfinții Părinți ai Bisericii

SFÂNTUL AUGUSTIN, *Confesiuni*, Nemira, 2010.

IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, LIX, 5, Eibmbor, București, 1994.